

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

40 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΜΙΑ ΤΟΥ:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ (Γ. Βερίτης) (Ν. Μαστρογιαννοπούλου)	189
ΣΤΕΦΑΝΙ ΔΑΦΝΗΣ (ποίημα Α. Σταυρίτη)	191
Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ (Ν. Άρβανίτη)	192
Ο Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ ΩΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ (Έλευθ. Μ. Ζιαζοπούλου)	199
Ο ΒΕΡΙΤΗΣ ΣΗΜΕΡΑ (Δήμητρας Κωνσταντίνου - Χριστοδούλου)	204
ΕΠΙΣΤΟΛΗ (ποίημα Ί. Α. Νικολαΐδη)	206
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΛ. ΓΚΙΑΛΑ (Μιχαήλ Ι. Γκιάλια)	207
ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΟΜΟΛΟΓΟΥΝ (Γ. Μαυρικάκη)	211
ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Π. Κλωνάρη)	213
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ	216

ΕΤΟΣ 52^οv

ΙΟΥΝΙΟΣ 1989

ΑΡΙΘ: 502

ΔΡΑΧ. 50

ΕΚΔΟΣΕΙΣ « Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ »

Ἐκδοσεις ἡ Δαμασκός» κυκλοφόρησε σὲ 6' ἔκδοσιν, συμπληρωμένη καὶ διορθωμένη ἀπὸ τὸν ποιητὴ, ἡ Συλλογὴ τοῦ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ

Ρ Α Ψ Ω Δ Ι Α

1940 - 1946

Εἶναι ἡ μεγαλόπνευστη ποιητικὴ σύνθεση ποὺ γράφει μὲ στίχους τὴν ἱστορία τοῦ ἔπους τοῦ '40 καὶ τὴν κατορινὴ ἱστορία, πρὸ πάντων ὁμῶς ἐκφράζει τοὺς δραματισμοὺς τοῦ ποιητῆ, ἀλλὰ καὶ τοὺς δραματισμοὺς τοῦ Ἔθνους καὶ ὅλων μας γιὰ τὸν ἐρχομὸ ἐνὸς κόσμου εἰρήνης, ἀδελφοσύνης, ἀνθρωπιᾶς καὶ ἀγάπης.

*Ἐκδοσεις ἡ Δαμασκός» ὁδὸς Καρύτση ἀρ. 14,
105.61 Ἀθήνα. Τηλ. 32.21.283*

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 52ον

ΙΟΥΝΙΟΣ 1989

Αριθ. 502

40 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΗΜΙΑ ΤΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΙΑΛΑΣ (Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Ἡ «Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» τιμώντας τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ ἀγωνιστοῦ τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος καὶ ἐμπνευσμένου ἐργατῆ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων Ἀλεξάνδρου Ἰω. Γκιιάλα - Γ. Βερίτη, ὠργάνωσε εἰδικὴ ἐκδήλωση γιὰ τὰ 40 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδήμια του, στὴν αἴθουσα τοῦ Συλλόγου «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» ὁδὸς Καρότση ἀρ. 14.

Κατὰ τὴν ἐκδήλωση αὐτὴ μετὰ σύντομον εἰσήγησιν τοῦ Γεν. Γραμματέως τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» κ. Νικολάου Μαστρογιαννοπούλου ὁμίλησαν ὁ λογοτέχνης - κριτικὸς κ. Νίκος Ἀρβανίτης μὲ θέμα «Ἡ ποίηση τοῦ Γ. Βερίτη», ὁ τ. Γεν. Ἐπιθεωρητῆς Μ. Ἐκπ/σεως κ. Ἐλ. Ζιαζόπουλος μὲ θέμα «Ὁ Γ. Βερίτης ὡς πεζογράφος» καὶ ἡ φιλόλογος κ. Δήμητρα Χριστοδούλου μὲ θέμα «Ὁ Γ. Βερίτης σήμερα».

Τὴν ἐκδήλωση ἐκλείσει μὲ συγκινητικὲς ἀναμνήσεις ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου Γκιιάλα ὁ ἀδελφὸς του Γεν. Ἀρχίατρος κ. Μιχάλης Γκιιάλας. Τὰς ἀνωτέρω ὁμιλίας δημοσιεύομε στὴ συνέχεια.

Σεβαστοὶ Πατέρες, Κυρίες, Δεσποινίδες καὶ Κύριοι,

Μὲ τὴ νικητήρια φράση τοῦ ἀναστάσιμου ὕμνου «Χριστὸς Ἀνέστη» ἀρχίζουμε τὴ σημερινή μας ἐκδήλωση, ποὺ γίνεται γιὰ νὰ τιμήσουμε στὰ 40 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία του, τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου πνευματικοῦ ἀγωνιστῆ καὶ μεγάλου πνευματικοῦ δημιουργοῦ - ποιητῆ καὶ πεζογράφου - Ἀλεξάνδρου Γκιιάλα, γνωστοῦ στὸ πανελλήνιο καὶ στὸ ἔξωτερο μὲ τὸ φιλολογικὸ ὄνομα Γ. Βερίτης.

Ἦταν ἐκλεκτὸ μέλος τῆς ἱστορικῆς καὶ ἔνδοξης Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «ΖΩΗ», ποὺ τῆς πρόσθεσε καινούργιες δόξεις στὶς δόξεις τῆς καὶ πάντως στενὸς συνεργάτης τοῦ τότε προϊστάμενου τῆς καὶ μεγάλου ἱεραπόστολου τῶν καιρῶν μας αἰδίου Σεραφεῖμ Παπακώστα.

Ἦταν ὁμως καὶ ἰδρυτικὸ μέλος τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Στὶς 3 Νοεμβρίου 1937, ποὺ ὁ Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, ὁ μεγάλος αὐτὸς διανοητῆς τῶν καιρῶν μας, μαζί μὲ ἄλλους 19 ἀποφάσιζαν τὴν ἴδρυση τῆς Ἐνώσεώς μας, μὲ τὴν εὐχή καὶ τὴν εὐλογία τοῦ Σεραφεῖμ Παπακώστα, πρῶτος μέσα στοὺς πρῶτους, ἦταν ὁ Ἀλέξανδρος Γκιιάλας, ποὺ ἀπὸ τότε, μὲ τὸ δικό του τρόπο, ἔμεινε πάντα μαχητῆς στὶς ἐπάξεις τῆς Ἐνώσεώς μας, μέχρι καὶ τὴν τελευταία πνοή του.

Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ γίνεται τοῦτες τὶς μέρες ποὺ γύρω μας καὶ μέσα μας ἀκούγονται ἀναστάσιμοι ὕμνοι, γιατί τότε ἦταν ἡ ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου, ὅταν ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ ἔφυγε γιὰ τοὺς οὐρανοὺς, μέσα στὸν ὀϊάνθιστο Μάη, ὁ Ἀλέξανδρος Γκιιάλας.

Ἔτσι κάθε στιγμή, δεσπόζει ἔντονα στὴ σκέψη μας, τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως καὶ ταυτόχρονα νιώθουμε, ὅτι αὐτὸ τὸ κορυφαῖο γεγονός τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ μας γράφει πλέον τὴν Ἱστορία.

Γιατὶ τὴν Ἱστορία δὲν τὴ γράφει ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμου ἢ τὸ διαλεκτικὸ σχῆμα τοῦ Μάρξ, οὔτε ἡ πάλῃ τῶν τάξεων, οὔτε οἱ θεωρίες τῆς ἀρνή-

σεως καὶ τοῦ ὕλισμου, ἀλλὰ τὴ γράφει τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως.

Ὁ Κύριος ἀγωνίστηκε σκληρὰ γιὰ νὰ κάμψει τὴν πορεία τῆς Ἱστορίας. Ἀγωνίστηκε ἔντονα γιὰ νὰ τοποθετήσει τὴν ἐκτροχιασμένη Ἱστορία πάνω στὶς ράγες ποὺ ὀδηγοῦν πρὸς τὴν αἰωνιότητα. Φυσικὰ στὰ τρία χρόνια τῆς δράσεώς Του, κάθε μέρα εἶχε πορεῖες ἐξαντλητικές. Πορεύεται ὁμως καὶ τώρα μὲ τὴν Ἀνάστασή Του, πρὸς Ἐμμάους, πρὸς τὴ Γαλιλαία καὶ ἄλλου, πορεύεται καὶ στοὺς αἰῶνες ποὺ πέρασαν, ἀλλὰ καὶ στοὺς καιροὺς μας, κἀλώνοντας πάντα καὶ ἀναδεικνύοντας συνεργάτες κοντὰ Του.

Μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς συνεργάτες Του, πολύτιμος, φλογερὸς καὶ ἀπόλυτα ἀφοσιωμένος ἦταν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Γκιιάλας, ποὺ τὸν ἀνάδειξε ὁ Κύριος ὡς Γ. Βερίτη. Ἦρθε σὲ κρίσιμους καιροὺς κι ὅπως ὁ Γεδεὼν γκρέμισε γύρω του θωμους εἰδώλων καὶ ἔστησε τὸ Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ πάνω σ' αὐτὰ τὰ συντρίμμια καὶ στὶς ψυχές τῶν «συντετριμμένων τῆ καρδία».

Σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς τελευταίους καιροὺς εἶχαν σταυρώσει τὸν Κύριο στὸν τόπο τοῦ κρανίου, μέσα στὸ νοῦ τους, μὲ τὸν ὀρθολογισμό καὶ τὴν ἄρνηση, τοὺς ἔφερε τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἔκαμε νὰ καταυγάσουν διάνοιες καὶ συνειδήσεις.

Υπῆρξε πολὺπλευρὴ προσωπικότητα. Ἀπλῶσε τὸ οὐράνιο τόξο μιᾶς πολυσχιδοῦς πνευματικῆς δημιουργίας καὶ δράσης καὶ μιᾶς ἄφησε ἕνα ἔργο πυρηνικῆς πραγματικὰ πνευματικῆς ἰσχύος. Τράβηξε κοντὰ του πολλοὺς καὶ ποδηγῆσε πολλοὺς. Πληθος προσώπων σ' αὐτὴ τὴν αἶθουσα, νιώθουμε ὑπερηφάνεια καὶ εὐγνωμοσύνη, γιατί ὑπῆρξαμε μαθητές του.

Ὁ Βερίτης ἀναδείχθηκε μιὰ φωτεινὴ μορφή, ποὺ καταυγάει τὴν Ἱστορία, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Οἰκουμένη. Σ' αὐτὴ τὴ μορφή θ' ἀναφερθοῦν οἱ ὀμιλίες τῶν προσώπων, ποὺ εὐθὺς ἀμέσως θ' ἀνέθουν διαδοχικὰ στὸ θῆμα. Θὰ μᾶς δώσουν σημαντικὰ στοιχεῖα καὶ πολύτιμες ἀπόψεις.

Μετά τις όμιλίες, ή φωνή του άείμνηστου ποιητή Στέφανου Μπολέτσι θα μάς παρουσιάσει θαυμάσιες και υπέροχες έκτάσεις τής δημιουργίας του Γ. Βερίτη. Ό ένας μεγάλος μιλάει για τον άλλο μεγάλο.

★

Η άποψινή έκδήλωση είναι ένας μεγάλος σταθμός για όλους μας. Περνάμε σήμερα τή φωτεινή άψίδα, που έχει τήν ένδειξη: «Γ. Βερίτης». Θα τον συναντήσουμε να μάς περιμένει. Τί θα μάς πεί άραγε σήμερα αυτός ό μεγάλος μαχητής, σ' αυτό τó θασικό σταθμό, σ' αυτούς τούς καιρούς, που τά ναρκωτικά και τó "Εϊτζ ξεσκίζουν τή Νεότητα. Σήμερα που τó θανατερό νέφος, όχι τó νέφος τής Άττικής, αλλά τó θανατερό νέφος τών καιρών μας σκοτώνει ψυχές και συνειδήσεις, τί θα μάς πεί για τήν πρόκληση του '92, που άπειλεί τήν έθνική και πνευματική μας ταυτότητα, τί θα μάς πεί ό Βερίτης για όλα αυτά, θα τ' άκούσουμε μέσα από τις τρεις όμιλίες και μέσα από τούς στίχους του Στέφανου Μπολέτσι, που θα μάς μιλήσουν για τó έργο εκείνου,

που έφυγε στις 5 Μαΐου 1948.

Τέλος, μετά τήν άπαγγελία του ποιήματος: «Βερίτη άδελφέ», θα έχουμε τήν έξαιρετική ίκανοποίηση και τήν Ιδιαίτερη τιμή, από τήν έκλεκτή εκπροσώπηση τής οικογενείας Γκιάλα, που παρίσταται ανάμεσά μας, τής τιμημένης οικογενείας του Παπα - Γιάννη Γκιάλα, του σεμνού αυτού λεβίτη, με τήν ευωδιά τής άρετής και τής άγιοσύνης, οικογενείας που ανάδειξε κι έναν ήρωα που έπεσε στη μάχη του Ρίμινι, θα έχουμε τήν τιμή ν' άκούσουμε τó μεγαλύτερο άδελφό του, τó Στρατηγό Μιχάλη Γκιάλα, διαπρεπή χειρουργο και έδω και στο έξωτερικό, που διατέλεσε γιατρός τής Υγειονομικής Υπηρεσίας του Στρατού, να μάς πεί λίγες άναμνήσεις από τή ζωή του Άλεξάνδρου Γκιάλα - Γ. Βερίτη.

Θά είναι κι αυτά πολύτιμα και σημαντικά, για τó μεγάλο μας έρώτημα, τί θα μάς πεί ό Βερίτης για τή συνέχεια τής πορείας μας, όταν σε λίγο άτενίσουμε τó γνωστό σε όλους μας φωτεινό και βαθυστόχαστο βλέμμα του.

Ν. ΜΑΣΤΡΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΕΦΑΝΙ ΔΑΦΝΗΣ

*Στα 40 χρόνια από
τήν έκδημία του*

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

*Σε σένα τó μεγάλο αγωνιστή,
που 'σαι Δάσκαλος μα κι άδερφός,
ήρθαμε σήμερα προσκνηντές
στών άχραντων στίχων σου τó φώς.*

Α. ΣΤΑΥΡΙΤΗΣ

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Γ. ΒΕΡΙΤΗ

(ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΓΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ)

Ἐκλεισαν φέτος 41 χρόνια ἀπὸ τότε πὸν ὁ ποιητὴς Γ. Βερίτης «στὸ φῶς μιᾶς νέας ζωῆς, ἀθάνατης», ἀνοίξε «ὁ νοῦς τὰ βλέφαρά του»⁽¹⁾, καὶ πέταξε ἀπὸ τὸ παρὸν στὸ μέλλον, ἀπὸ τὸ φθαρτὸ στὸ ἀφθαρτο, ὅπως τὸ εἶχε τραγουδήσει στὸν «Κοινωνικὸ» τὸ περίφημο ἐκεῖνο ποίημα τοῦ γνήσιου λυρικοῦ καὶ τῆς μεταφυσικῆς βεβαιότητάς.

Κι ὅμως, τὰ 41 αὐτὰ χρόνια δὲν στάθηκαν ἱκανὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν ἀπὸ συναισθηματικὴς φορτίσεως καὶ νὰ δοῦμε τὸν ποιητὴ στὶς πραγματικὲς του διαστάσεις. Ὅπως δὲν στάθηκαν ἱκανὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὸ ἐσώτερο τοῦ ποιητικοῦ του λόγου γιὰ νὰ φέρουμε στὴν ἐπιφάνεια τοὺς κραδασμοὺς τῶν ποιητικῶν του συλλήψεων καὶ τὴ φόρτιση τῆς ἐπικαιρότητας. Ἡ μιὰ κάποια ἐλεύθερη συζήτηση πὸν ἀρχισε τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1958 μὲ τὴ δημοσίευσή μιᾶς ἐπιστολῆς στὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες» καὶ ἔκλεισε τὸ Μάιο τοῦ 1959 μὲ τὴ δημοσίευσή τῆς δευτέρας δικῆς μας ἀπαντητικῆς ἐπιστολῆς, δυστυχῶς δὲν εἶχε συνέχεια⁽²⁾.

Στὸ δοκίμιό μας «Γ. Βερίτης, ὁ Ὀδηγητικὸς - ἐνθὺμησις στὰ 20 χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατό του», πὸν δημοσιεύθηκε τὸ 1968 στὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες», εἶχαμε ἐπιχειρήσει μιὰ πρώτη τοποθέτηση τοῦ Βερίτη ὡς ὀδηγητικοῦ ποιητῆ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ περιοχομένου τῶν ποιημάτων του καὶ ὡς καθαρὰ λυρικοῦ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ποιητικῆς οὐσίας. Στὸ ἄρθρο μας «Ποίηση καὶ βίωμα στὸ ἔργο τοῦ Γ. Βερίτη», πὸν δημοσιεύθηκε στὶς «Ἀκτίνες» τὸν Ἰούνιο τοῦ 1988, ὡς ἐλάχιστη προσφορά στὴ μνήμη του γιὰ τὰ 40 χρόνια ἀπὸ τῆς ἐκδημίας του, ἐπιμείναμε στὸ βιοματικὸ στοιχεῖο πὸν ἐμπειρεῖται ὁ ποιητικὸς λόγος τοῦ Βερίτη. Καὶ ὑπογραμμίσουμε τὴ μεταφυσικὴ κατάφαση καὶ βεβαιότητα πὸν συναντᾶμε ὡς κυρίαρχο στοιχεῖο στὴν ποίησή του.

Ἐνα στοιχεῖο πὸν ἀποτελεῖ τὴ μόνη πραγματικότητα στὴ ζωὴ καὶ στὸ ἔργο τοῦ Βερίτη⁽³⁾.

Κι ὅμως πρέπει κάποτε νὰ προχωρήσουμε στὴν ἀνίχνευση τοῦ ποιητικοῦ γίγνεσθαι καὶ τῆς ποιητικῆς πορείας τοῦ Βερίτη, ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ συναισθηματικὲς φορτίσεις καὶ ἰδεολογικὲς ἀναστολές. Οἱ ὡς σήμερα μελετητὲς τοῦ Βερίτη τὸν εἶδαν, στὴν πλειονότητά τους, ὡς πνευματικὸ ἀγωνιστὴ, ὡς τὸν «ἄρδο τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως» τοῦ τόπου μας, ὅπως τὸν ὀνομάζει στὸ ἐκτεταμένο καὶ ἐμπειριστατωμένο μελέτημά του γιὰ τὸν Γ. Βερίτη ὁ Τ. Δονατίδης, πὸν δημοσιεύθηκε σὲ 5 μεγάλες συνέχειες στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικὸς Ἀστὴρ»⁽⁴⁾.

Τὴν πιὸ ἀντικειμενικὴ, ἴσως, ἀποτίμησι τοῦ ἔργου τοῦ Βερίτη ἐπεχείρησε ὁ ὀξυδερκὴς κριτικὸς καὶ λογοτέχνης κ. Ε. Ν. Μόσχος μὲ τὸ ἄρθρο του «Ἡ ποίηση τοῦ Γ. Βερίτη — ἀγωνία, βάθος καὶ ἀνάταση τῆς ψυχῆς» πὸν δημοσίευσσε τὸ 1987, σὲ δυὸ συνέχειες, στὸ περιοδικὸ «Ἀνάπλασις»⁽⁵⁾.

Ἐτὰ τριανταοχτὼ χρόνια πὸν μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ ποιητῆ, δοκιμογράφου καὶ κριτικοῦ Γ. Βερίτη — σημειώνει ὁ κ. Ε. Ν. Μόσχος στὸ δοκίμιό του ἐκεῖνο — εἶναι ἓνα ἀρκετὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα πὸν μᾶς ἐπιτρέπει νὰ τὸν δοῦμε μὲ καθαρὰ κριτικὸ μάτι ὡς ποιητὴ καὶ νὰ τὸν τοποθετήσουμε ἀκριβοδίκαια μέσα στὴ νεοελληνικὴ γραμματεία⁽⁶⁾.

Καὶ ὁ κ. Ε. Ν. Μόσχος συνεχίζει: «Ἐτσι μέσα στὴν περίοδο αὐτὴ, φάνηκε ὀλόκληρο τὸ δημιουργικὸ, ποιητικὸ καὶ πεζογραφικὸ, ἔργο τοῦ Βερίτη πὸν τοῦ ἐξασφάλισε, ὅπως πιστεύουμε, μιὰ σημαντικὴ θέση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας καὶ τὸν κατέστησε εὐρύτερα γνωστὸ στους λογοτεχνικοὺς καὶ πνευματικοὺς κύ-

κλους, ἂν λάβουμε μάλιστα ὑπ' ὄψη ὅτι πέθανε πολὺ νέος καὶ συνεπῶς δὲν πρόλαβε νὰ ολοκληρώσει τὸ ἔργο του» (6).

Καὶ ὁ κ. Ε. Ν. Μόσχος, μετὰ ἀπὸ μιὰ σύντομη ἀλλὰ ἀντικειμενικὴ ἀξιολόγηση τοῦ ἔργου τοῦ Βερίτη — ἀκριβοδικαίη ὁπως τὴ χαρακτηρίζει ὁ ἴδιος — τὸν τοποθετεῖ μὲ σιγουριά μέσα στὰ πλαίσια τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας «στὴ σειρὰ αὐτῶν τῶν ποιητῶν μας, ποὺ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ πιστεύω τους καὶ τὴν ὅποια ἰδεολογικὴ τους τοποθέτηση, ἔφεραν ἓνα καινούργιο ρίγος στὴν ποίησή μας. Αὐτὸ τὸ κλίμα τῆς φυγῆς καὶ τῆς νοσταλγίας, τῶν ἀπλῶν αἰσθημάτων, τῆς ψυχικῆς εὐγένειας, τῆς ἠθικῆς καὶ μεταφυσικῆς ἀναζήτησης καὶ ἐξομολόγησης, συνταιριασμένα μ' ἓνα μουσικὸ, καλοδουλεμένο καὶ ἀπαλότονο στίχο, εἶναι καὶ τὸ ποιητικὸ κλίμα τοῦ Βερίτη. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι στὸ Βερίτη ἡ ἠθικὴ καὶ μεταφυσικὴ ἀναζήτηση γίνονται ἐδραιωμένη Πίστη, γίνεται μεταφυσικὴ κατάφαση καὶ βεβαιότητα, λουσμένες στὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ» (7).

★

Γιὰ νὰ ἐρμηνεύσουμε τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Βερίτη καὶ νὰ τὸ τοποθετήσουμε σωστὰ μέσα στὰ πλαίσια τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας, πρέπει νὰ ξαναφέρουμε στὴ μνήμη μας τὴν ἐποχὴ ποὺ ἔζησε ὁ ποιητὴς καὶ τοὺς ἐπηρεασμοὺς ποὺ δέχτηκε ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον καὶ τὰ διαβάσματά του.

Ὁ ποιητὴς γεννήθηκε στὰ ἐρείπια τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου — τὸ 1915 — καὶ ἔζησε τὴ σαρωτικὴ μανία τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μὲ τὶς ἐκατόμβες τῶν νεκρῶν καὶ τοὺς ποταμοὺς τῶν αἱμάτων. Κυρίως ὅμως μεγάλωσε στὰ ἐρείπια ποὺ ἄφησαν ἡ Ἄρνηση καὶ ὁ Πόλεμος (8).

Μέσα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐρείπια ἀναζήτησε παράθυρο στὸν Οὐρανό. Καὶ τὸ βρῆκε αὐτὸ τὸ παράθυρο μὲ τὴ βοήθεια τῶν δυὸ φωτισμένων δασκάλων ποὺ εἶχε στὸν καθαρὰ λογοτεχνικὸ στίβο. Ὁ ἓνας ἦταν ὁ ἀείμνηστος π. Σεραφεῖμ Παπακώστας, ὁ φωτισμένος προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητας Θεολόγων «Ἡ Ζωή», ποὺ εἶχε συλ-

λάβει τὴ βαθύτερη σημασία καὶ τὴν ἀξία τῆς λογοτεχνίας (9). Καὶ ὁ ἄλλος ἦταν ὁ Π. Μελίτης, ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης, ὁ ἐμπνευστὴς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ περιοδικοῦ «Ἀκτίνες», ἀπ' τὶς σελίδες τοῦ ὁποίου ἔδωσε τὴν πνευματικὴ του μάχη ὁ Βερίτης. Γι' αὐτοὺς τοὺς δυὸ δασκάλους καὶ τὸν ἐπηρεασμὸ τους πάνω στὸ Βερίτη ἔχουμε γράφει ἐκτενέστερα στὸ δοκίμιό μας «Γ. Βερίτης, ὁ Ὀδηγητικὸς» στὸ ὁποῖον καὶ παραπέμπουμε (10).

Ὁ ἄλλος ἐπηρεασμὸς, ποὺ δέχτηκε ὁ Βερίτης, ἦταν τὰ διαβάσματά του. Ἡ γλωσσομάθειά του τὸν ἔφερε σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴ γαλλικὴ κυρίως λογοτεχνία. Μελετᾶει Γάλλους χριστιανοὺς ποιητὲς καὶ λογοτέχνες, ὅπως τοὺς: Πῶλ Κλωντέλ, Ἐρνέστο Ψυχάρη, Φρανσουά Μωριάκ, Πιέρ Λ' Ἐρμίτ, ἀλλὰ καὶ τὸν Μπωντελαίρ κ.ἄ., μερικῶν τῶν ὁποίων μεταφράζει ἔργα τους. Ἔτσι ἐπηρεάζεται πολὺ ἀπὸ τὸ γαλλικὸ λυρισμὸ καὶ τὴν γαλλικὴ γενικότερα ποίηση καὶ λογοτεχνία, ὅπως ἐπηρεάστηκε ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὸ Σολωμὸ καὶ σὲ κάποιον βαθμὸ ἀπὸ τὸν Παπαδιαμάντη.

Ἄν καὶ στὸ δοκιμιακὸ του ἔργο ἀσχολεῖται ἀρκετὰ μὲ τὸ πνευματικὸ Βυζάντιο, ὅπως καὶ μὲ τὴν Τουρκοκρατία, δὲν φαίνεται οἱ δυὸ αὐτὲς μεγάλες ρίζες τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ νὰ ἔχουν ἐπηρεάσει τὸ ποιητικὸ του ἔργο. Πουθενὰ στὰ ποιήματά του δὲν συναντᾶμε τοὺς βυζαντινοὺς μετρικοὺς τόνους, ὅπως λόγου χάρι στὸν Ἑλύτη ποὺ φύτευσε σχεδὸν ἀτόφιο τὸ βυζαντινὸ μέτρο — καὶ εἰδικότερα τὸ ἐκκλησιαστικὸ — στὴν ποίησή του. Ἀντίθετα, στὸ Βερίτη, συναντᾶμε τὰ μέτρα καὶ τὰ μορφολογικὰ στοιχεῖα τῆς Ἀθηναϊκῆς κυρίως Σχολῆς καὶ βέβαια τῆς Σολωμικῆς ποίησης.

Ὁ Βερίτης γράφει τὰ ποιήματά του σὲ κλασσικὸ δημοκρατικὸ στίχο, στὶς διάφορες γνωστὲς μορφές του. Δὲν χρησιμοποίησε ποτὲ τὸν ἐλεύθερο στίχο. Καὶ ἂς εἶναι ὁ στίχος αὐτὸς δημούργημα τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὄχι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ ποιητικοῦ λόγου ἢ κατάκτηση τοῦ αἰῶνα μας, ὅπως θέλουν μερικοὶ νὰ τὸν παρουσιάσουν. Γιὰ νὰ εἰμαστε ἀκριβοδίκαιοι ὁ Βερίτης μόνο μιὰ φορὰ χρησιμοποίησε τὸν ἐλεύθερο στίχο, στὸ ποίημα «Κι ἂν

ὑψώσω τὴν κραυγὴ»⁽¹¹⁾), ποὺ βρέθηκε στὰ κατάλοιπά του καὶ ποὺ περιλάβαμε γενικὸ τίτλο «Διάφορα», ὅπου καταχωρήσαμε 21 ποιήματα μαζί με τοὺς σκόρπιους στίχους.

Κι ὅμως, ἡ μεγάλη κατάκτηση τῆς βυζαντινῆς καὶ κυρίως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποίησης καὶ ὕμνογραφίας εἶναι ὁ ἐλεύθερος στίχος καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν μετρικῶν τόνων μετὰ τὴν ἀπώλεια τῆς φωνητικῆς σημασίας τῶν φωνηέντων καὶ τῆς σημασίας ποὺ εἶχε τὸ μακρὸ καὶ τὸ βραχὺ φωνῆεν στὴν προφορὰ καὶ στὸ στίχο εἰδικότερα. Ὅπως ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ ἔχει μεγαλύτερες φωνητικὲς ἀποχρώσεις καὶ περισσότερες κλίμακες ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ ἔτσι καὶ ἡ βυζαντινὴ ποίηση, με τὸν ἐλεύθερο στίχο ἔχει περισσότερους μετρικοὺς τόνους, κι ἐπομένως λυρισμὸ καὶ μουσικότητα, ἀπὸ τὸν κλασικὸ στίχο με τὴν ῥίμα καὶ τὴν ἰσοσυλλαβία. Ἄλλωστε, ἡ ἐκκλησιαστικὴ μας ποίηση, πέρα ἀπὸ τὸ μεστὸ καὶ συμπυκνωμένο λόγο τῆς, εἶναι ἔμπληη μουσικότητας καὶ γνήσιου λυρισμοῦ, ἀφοῦ προορισμὸς τῆς εἶχε ὄχι ἀπλῶς τὴν ἀπαγγελία ἀλλὰ τὸ μέλος — ἔπρεπε νὰ ψάλλεται σὲ ποικίλους φωνητικὸς τόνους ἢ ἤχους.

Δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς νὰ ἀναλύσουμε τοὺς λόγους ποὺ ὄθησαν τοὺς Βυζαντινοὺς στὸ σπᾶσμο τῆς φόρμας καὶ στὴν καθιέρωση τοῦ ἐλεύθερου στίχου, ὅπου κυρίαρχα στοιχεῖα εἶναι οἱ μετρικοὶ τόνοι καὶ συνακόλουθα ἡ μουσικὴ με τὸν γνήσιον λυρισμὸ. Ὅμως με δύο λόγια μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μας ποιητὲς ὀδηγήθηκαν στὴ νέα καὶ ἐπαναστατικὴ αὐτὴ μορφή τοῦ ποιητικοῦ λόγου ἀπὸ ἀγάπη στὸν ἄνθρωπο. Ἀπορρίπτοντας τὸ δόγμα «ἢ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» ἀκολούθησαν τὴν ὁδὸ ποὺ ἡ Τέχνη συναντᾷ καὶ ἀγκαλιάζει τὸν ἄνθρωπο. Ἔτσι δέχτηκαν τὴ βασικὴ ἀρχή, ποὺ κάθε μεγάλῃ Τέχνη ὑπηρετεῖ, τὴν ἀρχή «ἢ Τέχνη γιὰ τὸν ἄνθρωπο». Ἀπὸ ἰδεολογικὴ πεποίθηση ὠθοῦμενοι, ἀπὸ πίστη στὴ βασικὴ χριστιανικὴ ἀρχή «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ» — με ἄλλα λόγια, ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ ὑπηρετεῖ καὶ νὰ θυσιάζεται στὸ βωμὸ

τῆς Ἀγάπης, ὅπως αὐτὴν τὴν Ἀγάπη τὴν καθώρισε ὁ Ἅπ. Παῦλος στὸ 13 Κεφάλαιο τῆς πρώτης ἐπιστολῆς του στοὺς Κορινθίους — ἔθραυσαν τ' ἀπολιθώματα, λευτέρωσαν τὴν ποίηση, τὴν ἔντυσαν με γνήσιον λυρισμὸ καὶ τὴν πρόσφεραν ὡς ὀλοκληρωμένο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα στοὺς πιστοὺς, ἱκανὸ πλέον νὰ λειτουργήσῃ θετικὰ στὸν ψυχικὸ τους κόσμον καὶ νὰ τοὺς ὑψώσει ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια στὰ ἐπουράνια.

Βέβαια ἡ ἀληθινὴ ποίηση ὡς ὀλοκληρωμένο αἰσθητικὸ ἀποτέλεσμα λειτουργεῖ στὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι μαθηματικὸ θεώρημα γιὰ ν' ἀποδεικνύει κάτι, ἔστω κι ἂν αὐτὸ τὸ κάτι εἶναι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ ἢ ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως. Τὸ Ὁραῖο, ὡς πνευματικὸ ἀγαθὸ, λειτουργεῖ ὄχι ὡς ἀποδεικτικὸ ὄργανο ἀλλὰ ὡς στοιχεῖο μεταρσίωσης καὶ μέθεξης στὴ ζωὴ τοῦ «ἀγίου».

Κι ἄλλοτε ἔχουμε τονίσει ὅτι ὁ Θεὸς ὡς ποιητὴς τοῦ Σύμπαντος ἐποίησε τὰ πάντα «καλὰ λίαν»⁽¹²⁾. Ὑπόταξε τὸν ὠφελμισμὸ στὴν ἀλήθεια καὶ ἀνάδειξε τὸ Ὁραῖο σὲ ἀγαθὸ ὑψιστῆς ἀξίας ἀμέσως ἐπόμενον τοῦ «ἀγίου», ἀφοῦ ὁ Ἰδιὸς «ἐξανάτειλεν ἔτι ἐκ τῆς γῆς πᾶν ξύλον ὠραῖον εἰς ὄρασιν καὶ καλὸν εἰς βρώσιν»⁽¹³⁾.

Ὁ Βερίτης, ἂν δὲν ἐπηρεάσθηκε μορφολογικὰ ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἀκολούθησε ὅμως ἀταλάντευτα τὴν ἀρχή «ἢ Τέχνη γιὰ τὸν ἄνθρωπον». Καὶ ἀγωνίσθηκε με ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ τὴν ἐπικράτηση αὐτῆς τῆς ἀρχῆς στὴ νεοελληνικὴ ποίηση καὶ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα γενικότερα. Ὁ λυρισμὸς, ἕνα ἀπὸ τὰ οὐσιώδη καὶ βασικὰ στοιχεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ποίησης, γίνεται οὐσιώδες καὶ βασικὸ στοιχεῖο τοῦ ποιητικοῦ του λόγου. Ἄλλωστε, τὴν ἀρχή τῆς ποιητικῆς του σταδιοδρομίας τὴν κάνει με ἕνα καθαρὰ λυρικὸ ποίημα, ποὺ διακρίνεται γιὰ τὴν πλούσια συναισθηματικὴ φόρτιση καὶ τὴ γνήσια μεταφυσικὴ τοποθέτησή του, ὅπου με ἐξαίσιον λυρικὴ ἔκφραση εἰκονίζεται ἡ κάθοδος τοῦ Κυρίου στὸν Ἅδη, αὐτὸ ποὺ στὴ βυζαντινὴ ἁγιογραφία ὀνομάζουμε Ὁρθόδοξη Ἀνάσταση. Τὸ ποίημα τὸ ἐπιγράφει «Πασχαλινὸ»⁽¹⁴⁾. Εἶναι τὸ ποίημα με τὸ ὁποῖο ἐγκαινιάζει τὴ συνεργασία του, τὸ 1938, με τὸ περιοδικὸ «Ἀ-

κτίνες».

Ἄς τὸ παρακολουθήσουμε γιὰ νὰ χαροῦμε τὸ ἀρμονικὸ συνταίριασμα τοῦ Ὡραίου μετὰ τὸ Ἅγιο, αὐτὸ πὸν ὁ Βερίτης ἔβλεπε ὡς ξαναζωντανεμα τοῦ λυρισμοῦ.

Πασχαλινὸ

Στὸ στερνὸ τὸ ξεφύχημα
δειλινοῦ μυρωμένου,
κάποια ρόδα μαραίνονται,
κάποια ρόδα πεθαίνουν.

Ὡρια λούλουδα π' ἄνθισαν
μιὰν ἀγούλα τ' Ἀπρίλη
ξεφυλλίζουν καὶ σβύνουνε
στὸ Λαμπριάτικο δεῖλι.

Κι' ἓνα ρόδο, τινάζοντας
τ' ἀνοιχτὰ πέτάλα του,
κάποιο φύλλο πὸν τοῦμεινε
γιὰ στερνὸ στόλισμά του,

μὲ τρεμούλιασμο' ἀνάλαφρο
τὸ τινάζει μπροστά του,
στὸ κρυστάλλινο φλοίσβισμα
τοῦ ρυακιοῦ τοῦ δροσάτου.

— Ποῦ τραβᾷ ἀνθοπέταλο
τῆ ζωῆ σου νὰ σβύσης;
— Πάω νὰ φέρω Ἄνοιξι
σὲ μιὰ χώρα ἄλλης ζήσης.

Μὴ μὲ κλαῖς. Σ' ἄλλα χόματα
τὸν Ἀπρίλη θὰ φέρω,
θὰ σκορπίσω τὸ μήνυμα
μιᾶς ἀλήθειας πὸν φέρω·

κεῖνο π' ἄκουσα σήμερα
καὶ σιγόφελνε ἡ αὔρα,
πὸν τὸ λάλαε χαρούμενα
κι' ἡ καμπάνα ἀπ' ἀλάργα

νύχτα - νύχτα τὸ μήνυμα
τὸ τρανὸ θὰ κηρύξω
— τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασι,
στοὺς νεκροὺς πὸν θὰ σμίξω.

Τὸ πρῶτο σχεδίασμα τοῦ «Πασχαλινοῦ» ὁ ποιητὴς τὸ εἶχε ἐπιχειρήσει ὅταν ἀκόμη ἦταν παιδί. Τὸ συναντᾶμε μετὰ τὸν τίτλο

«Μιὰ ἀλήθεια»⁽¹⁵⁾. Πρωτοδημοσιεύθηκε στὴ συλλογὴ «Ὅταν ἀνθίζουν τὰ κρίνα», πὸν κυκλοφόρησαν οἱ ἐκδόσεις «Λαμασκό» μετὰ τὴν ἐκδημία τοῦ ποιητῆ. Ἀπὸ τὸ πρῶτο σχεδίασμα ὁ Βερίτης κρατᾶει ἀτόφιες δυὸ στροφές, τὴν πρώτη καὶ τὴν πέμπτη, καὶ σχεδὸν ἀτόφιες, μετὰ ἐλάχιστες διορθώσεις, τὴν τρίτη καὶ τὴν τέταρτη. Ὁ παραλληλισμὸς τῶν δυὸ αὐτῶν ποιημάτων, ὅπως καὶ ἡ μελέτη τῶν ὑπολοίπων πὸν ἔγραψε ὅταν ἦταν μαθητὴς στὸ Γυμνάσιο τῆς Χίου — πὸν περιλάβαμε στὴν Γ' κατηγορία τοῦ τρίτου μέρους τῶν «Ἀπάντων» του — μᾶς βεβαιώνει ὅτι ὁ Βερίτης εἶχε γεννηθεῖ ποιητὴς καὶ μάλιστα λυρικός ποιητὴς. Ὅπως σημειώνουμε καὶ στὴν ἐκδοση τῶν «Ἀπάντων» του, «θέματα πὸν τὸν ἐνέπνευσαν ὡς παιδί τὰ βλέπουμε νὰ ἐπαναλαμβάνονται διαμορφωμένα πάνω στὸ ἀμόνι τῆς καυτῆς του πίστεως καὶ ὀλοκληρωμένα μέσα τὸν κύκλο τῆς ζωντανῆς ἀγωνιστικῆς του πείρας»⁽¹⁶⁾. Ἔτσι, μᾶς παραδίδονται ὡς ἀξιόλογα λυρικὰ ἐπιτεύγματα.

Ὁ Βερίτης ἔγραψε συνολικὰ 274 ποιήματα, αὐτὰ πὸν περιλαμβάνουμε στὰ «Ἀπαντὰ» του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ δώδεκα εἶναι μεταφράσεις κυρίως Γάλλον ποιητῶν. Τὸ σύνολο τῶν στίχων πὸν ἔγραψε ὁ Βερίτης καὶ πὸν περιλάβαμε στὰ «Ἀπαντὰ» εἶναι 7.014, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ 314 ἀνήκουν στὶς μεταφράσεις πὸν προαναφέραμε.

Ἄς συγκρατήσουμε αὐτοὺς τοὺς ἀριθμοὺς γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὸ χαλκέντερο τῆς ποιητικῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ Βερίτη καὶ τὸν ἔρωτα, τὸ πάθος του γιὰ τὴν Τέχνη. Θὰ σᾶς κοιράσω μετὰ δυὸ - τρία ἀκόμη νοῦμερα, γιὰ νὰ γίνει ἀπόλυτα κατανοητὸ αὐτὸ τὸ πάθος του, πὸν εἶναι ὁ μεγάλος του ἔρωτας μετὰ τὸν θεῖο ἔρωτα γιὰ τὸν Λατρεμένο του Ἰησοῦ.

Ἀπὸ τὰ 274 ποιήματα, πὸν προαναφέραμε καὶ πὸν ἀντιπροσωπεύουν 7.014 στίχους, μόνο τὰ 53, πὸν ἀντιπροσωπεύουν 797 στίχους, ἔγραψε ὅταν ἦταν ἀκόμη μαθητὴς στὸ Γυμνάσιο, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα δημοσίευσε τότε μετὰ τὸ ψευδώνυμο «Πέτασος»⁽¹⁷⁾. Ὁ μεγάλος ποιητικὸς ὄγκος, τὰ 221 ποιήματα, πὸν ἀριθμοῦν 6.217 στίχους, τὰ ἔγραψε στὴ δεκαετία 1937 —

1946 ή 1938 — 1946. Έχουμε τή διαβεβαίωση του αείμνηστου π. Σεραφείμ Παπακώστα, σύμφωνα με τήν όποίαν, ό Βερίτης φανερώνει τό ταλέντο του με τήν έκδοση του περιοδικού «Ακτίνες». Έπομένως από τότε αρχίζει ουσιαστικά ή γόνιμη περίοδος τής λογοτεχνικής του παραγωγής, πού διακόπτεται όριστικά τό 1946 με τόν έρχομό τής αρρώστιας του⁽¹⁸⁾.

Αν πραγματικά, όπως μάς πληροφορεί ό π. Σεραφείμ Παπακώστας στόν επικήδειο λόγο του για τόν ποιητή, ό Βερίτης μετά τήν ήμιπληγία του 1946 εγκαταλείπεται από τήν πνευματική δύναμη του ποιητή, του λογοτέχνη και του άρθρογράφου, αφού «έσθησε άποτόμως ό ποιητής, έσθησεν ό λογοτέχνης, έσθησεν ό άρθρογράφος»⁽¹⁹⁾ και μόνο «ή μνήμη έπανήλθε ζωηρά, έπανήλθεν όλος ό Βυζαντινός κόσμος εις τόν νοΐν, έπανήλθεν ή χριστιανική ζωή του Μεσαίωνα» έτσι πού νά εκπλήσσονται όλοι «πώς ή μνήμη τά διατηρεΐ»⁽²⁰⁾, τότε ή λογοτεχνική παραγωγή του Βερίτη σταματάει όριστικά τό 1946. Συμπερασματικά μπορούμε νά πούμε ότι όλόκληρη ή ποιητική παραγωγή του Βερίτη είναι υπόθεση μιας δεκαετίας τό πολύ.

★

Είναι γνωστό, πώς άπ' τις τέσσερις συλλογές του Βερίτη, μόνο ή πρώτη με τίτλο «Η Όδη του Άγαπητού» κυκλοφόρησε όταν ακόμα ζούσε ό ποιητής. Πού σημαίνει ότι ό ίδιος είχε έλέγξει και εγκρίνει τό περιεχόμενό της. Στή συλλογή αυτή περιλαμβάνονται τά δυνατότερα ποιήματα του Βερίτη, πού αποτελούν ποιητικές συνθέσεις ύψηλης έμπνεύσεως με γνήσια λυρικά στοιχεία έμπλουτισμένες. Αντίθετα, πολλά από τά ποιήματα των άλλων συλλογών του και κυρίως τής δεύτερης, έχουν γραφτεί κάτω από τή φόρτιση τής επικαιρότητας. Όμως άς σταθούμε σέ δυό βασικά ποιήματα τής «Όδής του Άγαπητού», στα ποιήματα «Ο Κοινωνικός» και «Τό Άλφάβητο των Αΐνων». Κατά τή γνώμη μας, είναι δυό μεγαλόπνοες και ύποδειγματικές λυρικές συνθέσεις. Ίδου μερικοί χαρακτηριστικοί στίχοι από τό «Άλφάβητο των Αΐνων» :

Ντυμένος τήν αίμόφυρη πορφύρα,
λουσμένος στα έπιτάφιά Σου μύρα,
έλα, Νυμφίε, με τά χλωμά Σου κάλλη.
Ποθεί ή ψυχή μου άπόψε νά Σου ψάλλη
τό Ίδου ό Νυμφίος στή φτωγή της λύρα.

Ξημέρωμα άνοιξιάτικο χαράζει,
στό μίσχο του τό ρόδο άνατριχιάζει
γλυκιά πνοή δροσιάς έχει περάσει
τά πέλαγα, τούς κάμπους, κι όλ' ή πλάση
άπ' άκρη σ' άκρη Άνάσταση γιορτάζει.

Όλάνθιστες θραγιές μοσχομυρίζουν,
και βάλαμο τά στήθη μας γεμίζουν.
Οί κρίνοι άσπρίζουν σά χιονοπλασμένοι
σέ μιάν αύγούλα μυριοπλουμισμένη,
κι όλα ένα γύρω Άνάσταση θυμίζουν.

Πρωτάνθισμα του νοΐ μου ή προσευχή μου
μυρίπνοη φέρνει μπρός Σου τήν ψυχή μου.
Καρπός χειλέων ή ταπεινή μου λέξη,
ύμνο Σου πλάθει ή ταπεινή μου σκέψη,
Έπίδα μου χρυσή κι άπαντοχή μου.

Όραϊός κάλλει, Έσύ, και διαλεκτός μου,
ώχρες μπροστά Σου οι όμορφές του
κόσμου!
Σωπάτε άηδόνια κι αύρες μέσ' τά δάση,
άνθρώποι, δέντρα, θρύσες, όλη ή πλάση:
Άπόψε θάρρη νά με βρη ό Χριστός μου!

★

Τελειώνοντας τόν σύντομο αυτό περίπατο στόν ποιητικό λεμώνα του Γ. Βερίτη θέλουμε νά σταθούμε στό κίνειο άσμα του, τό ποίημα «Μαζι θά περπατήσουμε», πού με αυτό έκλεισε, τό Μάρτιο του 1946, τή γόνιμη συνεργασία του με τό περιοδικό «Ακτίνες» και συναδόλουθα τόν ποιητικό του κύκλο. Τό ποίημα τό άφιερώνει σ' άδέρφια του πού αγωνίζονται για τήν άναδημιουργία τής Έλλάδος⁽²¹⁾.

Μαζι θά περπατήσουμε

Στ' άδέρφια μου πού αγωνίζονται για
τήν άναδημιουργία τής Έλλάδας.

Μαζί θα περπατήσουμε χέρι με χέρι
στο δρόμο τούτον πού στη θέωση θα
μᾶς φέρη.

Μαζί θα περπατήσουμε χειμῶνες - κα-
λοκαίρια,
καί στῆς γαλήνης τὶς στιγμὲς καί στ'
ἀγριοκαίρια.

Ὁ δρόμος ἀνηφορικός, καὶ δύσκολος
ὁ τόπος·
μὰ σὰν μονοιάζουν ἀδερφοὶ κι' ἀντά-
μα ξεκινᾶνε,
ἴσιος ὁ δρόμος γίνεται κι' ἀνάλαφρος
ὁ κόπος.

.....

Ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς κι' εἶναι θα-
θειὲς οἱ χώρες
ἀπ' τὶς ψυχὲς πού ὠρίμασαν στῆς ἀ-
γωνίας τὶς ὥρες.

Ὁ θερισμὸς εἶναι πολὺς κι' ἡμεῖς εἴ-
μαστε λίγοι,
κι' ἀλλοίμονο στὸ θεριστὴ πού ἀπ' τὴ
δουλειὰ θὰ φύγη.

Κύριε, πού βρῖσκεσαι μαζί με δυὸ καὶ
τρεῖς,

πού στ' ὄνομά σου εἶν' ἀθροισμένοι,
στεῖλε τὴν ἄρρητη δροσιά τῆς εὐλο-
γίας σου

στὴ διψασμένη μας ψυχὴ πού πε-
ρμάνει.

.....

Χάλκειpe τὴν ἐνότητά μας ἀκατάλυτη,
με ἀγάπη καὶ ταπεινωσὺνη,

κι' ἄς εἶναι πάντα στὶς ψυχὲς μας
ἄσβυστη

δική σου εἰρήνη καὶ πνευματικὴ εὐ-
φροσύνη.

Εἶναι ἄραγε τυχαῖο ὅτι τὸ ποίημα αὐ-
τὸ ἀποτελεῖ τὸ κύκνειο ἄσμα τοῦ ποιητῆ;

Ἦ εἶναι προφητικὸ γιὰ μιὰ ἐνδεχόμενη
ἀσχήμια τῆς ἐγωιστικῆς ἐλευθερίας; Ἄν
καὶ τὸ ποίημα σὲ πρῶτο ἐπίπεδο φαίνεται
ἠρωικό, ὥστόσο κλείνει μέσα του τὸν πό-
νο γι' αὐτὴν τὴν ἐνδεχόμενη ἀσχήμια. Ὁ-
πως καὶ ἄλλοτε τονίσαμε, κὸ ποιητὴς ξέρει
καλὰ πὼς ὁ Τρίτος Πειρασμὸς γιὰ ἔξου-
σία καὶ ἀνθρώπινη δόξα εἶναι ὁ πιὸ θανά-
σιμος. Κι ἀλόγη ξέρει αὐτὸ πού λέει ὁ
Ντοστογιέφσκυ στοὺς «Ἀδελφοὺς Καρα-
μάζωφ», πὼς ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶ-
ναι ἡ κόνιστρα πού παλεῦει ὁ Θεὸς με τὸν
διάβολο. Ἦ ἀπόσπαση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ
τὸν Θεὸ συνεπάγεται τὴν διάσπαση τῆς
χριστιανικῆς ἐνότητος»⁽²²⁾.

Προφητικὸς ὁ λόγος τοῦ Βερίτη; Μὰ ἡ
ποίησις εἶναι γιὰ τοὺς προφήτες καὶ τὶς
εὐαίσθητες ψυχές. Ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ
ἡ ψυχρὴ ἐπιστήμη δὲν μποροῦν νὰ τὴν
προσεγγίσουν. Ὁ ἐπιστημονικὸς ὀρθολογι-
σμὸς τὴν ἐχθρεύεται, ὅπως τὴν ἐχθρεύε-
ται καὶ ὁ χριστιανικὸς ὀρθολογισμὸς καὶ
ἡ χριστιανικὴ ἀποστεωμένη σκέψη⁽²³⁾.
Ἀνθρώποι φλεγματικοὶ καὶ ψυχρὰ λογι-
κοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὴν ἀγγίξουν, οὔτε
ἐκείνη νὰ τοὺς ἀγγίξει.

Ναί, ἡ ποίηση εἶναι γιὰ τοὺς προφή-
τες γιὰ τὶς εὐαίσθητες ψυχές! Ὁ Μαθη-
τῆς «ὄν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς»⁽²⁴⁾, ὁ «ἐπιτε-
σὼν ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ»⁽²⁵⁾ εἶναι
ὁ ποιητὴς τῆς Καινῆς Διαθήκης. Καὶ ὁ
Παῦλος, αὐτὸς ὁ ἠλιόκαυτος ἀγωνιστῆς
τοῦ Κυρίου εἶναι βαθύτατα ποιητικὴ φύ-
ση, γιὰ εἶχε πάντα ὀρθάνοιχτα τὰ μά-
τια τῆς ψυχῆς του.

Ὁ Βερίτης, φύση ποιητικὴ, εἶναι ὁ ἀ-
ναπεσὼν ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, πού
ἄκουσε τοὺς χτύπους τῆς Καρδιάς τοῦ
Ὁραίου τῆς Ἀγάπης καὶ συντόνισε μαζί
τοὺς τοὺς χτύπους τῆς δικῆς του καρδιάς.
Εἶναι ὁ Χριστιανὸς βιωματικὸς ποιητῆς
πού προσπάθησε νὰ ζήσει «φιλότερα ἀπ'
τὸν κόσμὸ τῆς ἀπάτης»⁽²⁶⁾.

Γιὰ τὸν Βερίτη, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔχο-
με τονίσει «ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκφραση, καὶ
συνακόλουθα ἡ ποίηση, εἶναι δώρημα θεϊ-
κό, χάρισμα τοῦ Θεοῦ στὸν ἀνθρώπο»⁽²⁷⁾.

Ὁ Βερίτης ὑπῆρξε μιὰ πολυδιάστατη
δημιουργικὴ προσωπικότητα, με εὐρεῖς
πνευματικὸς ὀρίζοντες, πού γνώριζε τὴν
ἀξία καὶ τὴν ἀποστολὴ τῆς Λογοτεχνίας

και την υπηρέτησε με συνέπεια. Σήμερα, στη σεμνή τούτη τελετή, για τα 40 χρόνια από την έκδημία του, ως του υποσχεθούμε την αγάπη μας στη Λογοτεχνία, που τόσο εκείνος αγάπησε! Έτσι θα ζήσουμε πραγματικά τους ωραίους εκείνους στίχους του :

Ροδίξ' ή ανατολή κι άσπρογαλιάζει
και φρέσκο, σάν πρωτόπλαστο, τ' άτλάζει
γαυαλίζει τού πελάου και τ' ουρανού
Μιά καινή κτίση μ'όρχεται στο νοῦ,
κι δλόβαθα ή ψυχή μου αναγαλιάζει.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

(1) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - Ποιήματα», επιμέλεια Ν. Άρβανίτη, έκδ. «Η Δαμασκός», Άθήναι 1958, σ. 41.

(2) «Άπό την ποίηση τού Γ. Βερίτη», επιστολές: Λ. Β. Πηλιώτη, Άγγελου Ν. Μόσχου και Ν. Άρβανίτη, περιοδικό «Άκτίνες»: α) Δεκ. 1958, σ. 469, β) Φεβρ. 1959, σ. 83-84, γ) Μαρτ. 1959, σ. 128-129 και δ) Μάιος, σ. 211-213.

(3) Νίκου Άρβανίτη: «Ποίηση και θίωμα στο έργο τού Γ. Βερίτη», περιοδ. «Άκτίνες», έτος 51, τ. 492, Ιούνιος 1988, σ. 161-167.

(4) Τ. Δονατίδου: «Γ. Βερίτης, ο θάρδος τής πνευματικής αναγεννήσεως», περ. «Έλληνικός Άστήρ»: α) έτος Ε', τ. 22, Ιαν.-Φεβρ. 1988, β) έτος Ε', τ. 23, Μάιος-Ιούν.-Ιούλ. 1988, σ. 179-188, γ) έτος Ε', τ. 24, Αύγ.-Σεπτ. 1988, σ. 265-271, δ) έτος Ε', τ. 25, Νοεμ.-Δεκ. 1988, σ. 344-353 και ε) έτος ΣΤ', τ. 26, Ιαν.-Φεβρ. 1989, σ. 19-28.

(5) Ε.Ν. Μόσχου: «Η ποίηση τού Γ.

Βερίτη - άγωνία, θάθος και άνάταση ψυχής», περ. «Άνάπλασις», έτος 1980 σ. 3-11.

(6) Ε. Ν. Μόσχου: δ.π., σ. 4.

(7) Ε. Ν. Μόσχου: δ.π., σ. 11.

(8) Νίκου Άρβανίτη: «Γ. Βερίτης, ο όδηγητικός» -άνάπτυπο- Άθήναι 1969, σ. 4.

(9) Νίκου Άρβανίτη: δ.π., σ. 5.

(10) Νίκου Άρβανίτη: δ.π., σ. 6.

(11) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 194.

(12) Γένεσις, α, 31.

(13) Γεν. β, 9.

(14) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 64.

(15) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 254.

(16) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 227, Σημ. Έκδ.

(17) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 7.

(18) «Άλέξανδρος Γκιάλας - Γ. Βερίτης», έκδοση Χριστιανική Φοιτητική Ένωση» 1954, σ. 96.

(19) «Άλέξανδρος Γκιάλας - Γ. Βερίτης», δ.π., σ. 97.

(20) «Άλέξανδρος Γκιάλας - Γ. Βερίτης», δ.π., σ. 97.

(21) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 131.

(22) Νίκου Άρβανίτη: «Ποίηση και θίωμα στο έργο τού Γ. Βερίτη», δ.π., σ. 165.

(23) Μαξίμου Λαυριώτη: «Περί χριστιανών ποιητών», έφημ. «Όρθόδοξος Τύπος», α) 21-4-1989, σ. 4, β) 28-4-1989, σ. 4, γ) 5-5-1989, σ. 4, κ.έ.

(24) 'Ιω. ιγ', 23.

(25) 'Ιω. ιγ', 25.

(26) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 54.

(27) Νίκου Άρβανίτη: «Ποίηση και θίωμα στο έργο τού Γ. Βερίτη», δ.π., σ. 162.

(28) Γ. Βερίτη: «Άπαντα - ποιήματα», δ.π., σ. 63.

Ο Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ ΩΣ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ

Ο Γ. Βερίτης, ως πεζογράφος, έμφανίστηκε πρώτα στις σελίδες της θρησκευτικής έφημερίδας «Ζωή» και στη συνέχεια στο περιοδικό «Ακτίνες», του οποίου ή έκδοση άρχισε στα 1938. Διήρκεσε δέ ή πνευματική προσφορά του Βερίτη ως το 1946, ήτοι συνολικό χρονικό διάστημα οκτώ περιόδου ετών.

Γιά νά πετύχουμε όμως μιá προσέγγιση πρὸς τὸ φαινόμενο Βερίτης καὶ νά ἔχουμε καλύτερη κατανόηση τοῦ πεζοῦ ἔργου του, ἀλλὰ καὶ τῆς ὅλης προσπάθειάς του, εἶναι ἀνάγκη νά ποῦμε, ἔστω δυὸ λόγια, γιὰ τὴ χρονικὴ περίοδο πού προηγήθηκε τῆς ἐμφανίσεώς του στὰ Γράμματα.

Ἀπὸ τὸ 1919 ὡς τὸ 1939 ἡ Εὐρώπη διανύει τὴν περίοδο τοῦ μεσοπολέμου. Στὴν ἄρνηση καὶ τὸ ἀντιθρησκευτικὸ πνεῦμα, πού εἶχε προηγηθεῖ τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, προστέθηκε τώρα τὸ κλίμα τῆς ἐρωτικῆς ἔξαρσης, ἡ παραπονημένη χειραφέτηση τῆς γυναίκας, πού εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑποβάθμισή της σὲ ρόλο ἡδονῆς καὶ γενικά ἡ ἀναγωγή τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς πολυτέλειας σὲ πρώτους σκοποὺς τῆς ζωῆς. Καὶ φυσικὰ παρατηρεῖται ἡ ἀπήχηση ὄλων αὐτῶν στὴ λεγόμενη κατ' εὐφημισμὸν «πνευματικὴ ζωή».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Ἑλλάδα τὸν ἴδιο καιρὸ γέυεται τὰ ἐπακόλουθα τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς τοῦ 1922. Μαζί μὲ ὅλες τῆς καταστροφῆς καταστράφηκε καὶ ἡ μεγάλη ἰδέα. Μιὰ ἰδέα πού γαλούχησε καὶ ἔθρεψε τὶς προηγούμενες γενιές. Τώρα ἀνεβαίνει καὶ μεσουρανεῖ στὴ λογοτεχνία ἡ πολυθρύλητη γενιά τοῦ '30. Ὅμως ἡ γενιά αὐτὴ δὲν εἶχε δικό της ἑλληνικὸ τραγούδι. Δὲν εἶχε βρεῖ τὰ ἰδανικά, πού θὰ τὴν ὀδηγοῦσαν στὴν προκοπὴ καὶ στὴν ἐπιτυχία. Ἔτσι ὅπως συμβαίνει συχνὰ μὲ τὶς μικρὲς χώρες, ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία στρέφεται πρὸς γενικὰ πνευ-

ματικά κλίματα καὶ ἀντλεῖ ὑποδείγματα καὶ πρότυπα ἀπὸ ἄλλες μεγάλες χώρες, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴ Γαλλία, πού ἦταν πάντα κάπως προσιτότερη στὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ἀνδρέας Καραντώνης, οἱ Ἕλληνες λογοτέχνες τῆς γενιάς τοῦ '30 ἀπὸ ὅ,τι εὐρωπαϊκὸ μπορούσαν αὐτοὶ νά ζήσουν, διάλεξαν τὶς πιὸ νοσηρὲς ἐκδηλώσεις, γιὰτὶ αὐτὲς περισσότερο ταιριάζανε σὲ μιὰ πατρίδα πού περνοῦσε μεγάλη κρίση... ὅ,τι πιὸ ἀδύνατο συνάντησαν στὴν εὐρωπαϊκὴ τους θητεία μεταφυτεύθηκε μὲ τρυφερότητα, ἐνῶ ἀγνοήθηκαν ὅλα τὰ ρωμαλέα δυτικά στοιχεῖα, πού θὰ μπορούσαν νά τοὺς ἐμπνεύσουν(1).

Τὴν ἴδια καὶ σκληρότερη ἀκόμα κριτικὴ ἀσκεῖ γιὰ τὶς ἐπιλογὲς τῆς γενιάς τοῦ '30 ὁ Β. Λαούρδας γράφοντας: «...Εὐρώπη τῆς λογοτεχνίας στὴ χώρα μας εἶναι μόνο ἡ Γαλλία καὶ μάλιστα ὄχι ἡ Γαλλία μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴ τῆς παράδοση, ἀλλὰ ἡ χώρα τῆς διάλυσης καὶ τῆς διασποράς. Καὶ συνεχίζει ὁ Λαούρδας: «Ὁ Σπέγκλερ καὶ ἡ διαπίστωση τῆς παρακμῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Μπερντιάεφ καὶ οἱ προφητεῖες του γιὰ ἓνα νέο μεσαίωνα, ὁ Γκούντολφ καὶ ὁ ρομαντικὸς νεοκλασικισμὸς, ὁ καθολικὸς Χριστιανισμὸς τοῦ Κλωντέλ, ἡ ὑποτίμηση τῆς ἐπιστήμης, ἡ ἐπαναπροβολὴ τοῦ Ντοστογιέφσκι... ἀγνοήθηκαν ὁλότελα. Ὅ,τι εἰπώθηκε Εὐρώπη δὲν ἦταν παρὰ ἡ ψυχικὴ ἀποσύνθεση τοῦ Προύστ, τὸ πνευματικὸ μανιφέστο τοῦ σουρρεαλισμοῦ καὶ τὸ ἐπιδερμικὸ, κοσμοπολιτικὸ καὶ ἄστικὸ μυθιστόρημα μὲ τοὺς ἀσύνταχτους πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἥρωές του»(2).

Ὡστόσο θὰ εἴμαστε ἀδικοὶ ἂν δὲν μνημονεύαμε καὶ κάποιες νησίδες ἀντιστάσεως καὶ ὑγείας πού μέσα στὸ γε-

(1) Δημ. Τσάκωνα, Ἡ Γενιά τοῦ '30, τὰ πρὶν καὶ τὰ μετὰ σελ. 12.

(2) Δημ. Τσάκωνα, ὁ.ἀ. σελ. 14.

νικό έκτραχηλισμό φάνηκαν στὸν ἑλλη-
νικό χῶρο τὴν περίοδο αὐτή. Ἀναφέ-
ρουμε ἐνδεικτικά τὶς ποιήτριες Μελι-
σάνθη καὶ Καρέλη καὶ στὴν πεζογρα-
φία τὸ Μελὴ Νικολαΐδη καὶ κάπως πιὸ
κοντὰ στὸν ἴσκιό τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκ-
κλησίας τὸ Φώτη Κόντογλου καὶ τὸν
Κωστή Μπασιτιά. Ἀργότερα φάνηκαν
καὶ ἄλλοι.

Σ' αὐτὸ τὸ γενικὰ ἀρνητικό κλίμα,
ποῦ ἀδρομερῶς προσπαθήσαμε νὰ πα-
ρουσιάσουμε, κάνει τὴν ἐμφάνισή του
ὁ Γ. Βερίτης. Γιά τὴν προσωπικότητα,
τὶς ἐπιδιιώξεις του, τὴ δράση του ἔχουν
γράψει ἀρκετοὶ ὀξυδερκεῖς μελετητές
ὅπως ὁ Σ. Καλησπέρης, ὁ Ν. Ἀρβανί-
της, ὁ Ι. Μενούνος, ὁ π. Ἰωάννης Ἀ-
λεξίου κ.ἄ. Σταχυολογοῦμε μερικὲς
κρίσεις καὶ χαρακτηρισμοὺς: Ὁ Βερί-
της πιστεύει πῶς «ὁ ὕλισμός, ἡ ἀθεία,
ὁ φροῦδισμός, ἡ σαρκολατρεία, ἐμόλυ-
ναν, ἐβρώμισαν κυριολεκτικὰ τὴν τέ-
χνη».

Ἀκόμα: «Ὁ Χριστιανισμὸς ἔρχεται
νὰ τὴν ἀγνίσει, τὴν Τέχνη, νὰ τὴν ἀνυ-
ψώσει». Ὁ Βερίτης ἦταν ἄνθρωπος μὲ
θεοκεντρικὴ γραμμὴ στὴν πορεία του,
μὲ τακτικὴ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια
τῆς Ἐκκλησίας καὶ μὲ τὴ συνεχῆ θερ-
μὴ προσευχὴ σύντροφός του. Ἔβλεπε
σάν πνευματικὴ καθίζηση τὸ κατρακύ-
λισμα τῆς νεότητος καὶ τὸν ἠθικό ξε-
πεσμό τῆς λογοτεχνίας, ποῦ κυλιόνταν
στὸ θοῦρκο, δεμένῃ στὶς χειροπέδες τῶν
παθῶν, «τὴ χαρὰ τοῦ μεθυσιοῦ, τῶν
ναρκωτικῶν, καὶ τῆς παραφροσύνης». Ἐ-
θα μπορούσαμε ἀκόμα νὰ προσθέσου-
με ἐμεῖς ὅτι μᾶς ἐκπλήρῃσουν: ἡ πολυ-
μέρεια, ἡ πολυμαθεία, ἡ ὀξυδέρκεια, ἡ
εὐφύια, ἡ συστηματικὴ καὶ ἐπιμελημένη
ἐργασία, ἡ γλαφυρότητα τοῦ λόγου, ἡ
δύναμη τῆς ἐκφράσεως, ἡ διαύγεια τῆς
σκέψεως. Παρατηροῦμε ἀκόμα ὅτι κά-
θε ἐργασία του, κάθε δοκίμιο, κάθε
μελέτη καλύπτει ἕνα κενὸ στὰ Ἑλλη-
νικά Γράμματα, ἀπαντᾷ σὲ μιὰ συ-
κοφαντία τῶν ἀρνητῶν τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀντιπαρα-
θέτει ἐπιχειρηματολογία σὲ ὄσους ἀπὸ
μωπία, προκατάληψη ἢ καὶ στράτευση

στρέφονται κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ
γενικὰ ἐνισχύει καὶ τονώνει ὄσους θὰ
ἤθελαν νὰ βιώσουν καὶ νὰ ὑπερασπι-
στοῦν τὶς χριστιανικὲς καὶ τὶς πατροπα-
ράδοτες ἑλληνικὲς ἠθικὲς ἀξίες.

★

Προκειμένου τῶρα νὰ προσεγγίσουμε
τὸ «πεζὸ» ἔργο τοῦ Γ. Βερίτη θὰ χρη-
σιμοποιήσουμε ὡς ὁδηγὸ τὰ «Ἄπαντα»
ποῦ ἐξέδωκε ἡ «Δαμασκὸς» μὲ τὴν ἐπι-
μελημένη φροντίδα τοῦ κ. Ἀρβανίτη,
σὲ δύο τόμους. Ὁ πρῶτος τόμος χωρί-
ζεται σὲ τρία μέρη καὶ ὁ δεῦτερος σὲ
τέσσερα. Καθένα ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ πε-
ριλαμβάνει κείμενα τῶν ὁποίων τὸ πε-
ριεχόμενο χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἕνα γε-
νικὸ τίτλο. Οἱ τίτλοι εἶναι: Αἰσθητικὰ
μελέται — Ἱστορικὰ θέματα — Λογο-
τεχνία καὶ Ζωὴ — Φιλολογικὰ θέματα
— Μορφαὶ τῆς Ἐκκλησίας — Διηγήμα-
τα — Διάφορα. Ὡστόσο ὑπάρχει καὶ
ἀρκετὴ πνευματικὴ ἐργασία τοῦ Βερί-
τη ποῦ εἶχε δημοσιευθεῖ ἀνώνυμα ἢ μὲ
ψευδώνυμο, ποῦ δὲν ἦταν γνωστὸ σὲ
ποιοὺν ἀνήκε καὶ ὑπάρχουν καὶ μερικὰ
ἀνέκδοτα ἔργα. Ἀναφέρουμε ἐνδεικτι-
κὰ τὰ «Μηνύματα πρὸς τοὺς νέους», τὸ
«Μωῦσῆ», τὴ μετάφραση τοῦ ἔργου τοῦ
Ἑρνέστου Ψυχάρη «Τὸ ταξίδι τοῦ Ἐ-
κατοντάρχου». Ἀπὸ τὴν Ἐγκυκλοπαί-
δεια «Πάπυρος — Λαρούς — Μπριτάνι-
κα μαθαίνουμε ὅτι πρὶν ἐμφανισθεῖ στὶς
«Ἀκτίνες» ὁ Βερίτης εἶχε γράψει τὶς
μελέτες: «Αἱ παλαιοχριστιανικὰ ἔρευ-
να καὶ ἡ καταγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου»,
«οἱ σοφοὶ περὶ Θεοῦ καὶ Θρησκείας»
καὶ «οἱ μεγάλοι ἄνδρες περὶ Χριστιανι-
σμοῦ». Τέλος ἀπὸ τὸν π. Ἡλία Μαστρο-
γιαννόπουλο πληροφοροῦμεθα ὅτι ὑ-
πάρχει ἀνέκδοτη ἐργασία του «Περὶ ἱ-
στορικοῦ ὕλισμοῦ», ἐκτενὲς σχέδιο με-
λέτης, «Περὶ Κωστῆ Παλαμᾶ» καὶ δη-
μοσιευμένη στὰ 1939 ἐργασία στὶς «Ἀ-
κτίνες» μὲ θέμα «Ὁ Σκαλτσούνης καὶ
ὁ ὕλισμός στὴν Ἑλλάδα».

Ἔτσι συνοπτικὰ παρατηροῦμε ὅτι τὸ
Βερίτη ἐμπνέουν πρόσωπα τῆς Παλαιᾶς
καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸν ἀπασχο-
λοῦν κορυφαῖες προσωπικότητες τῆς

έκκλησιαστικής ιστορίας, τὸν ἔλκυει ἡ Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας, τῆς Βυζαντινῆς καὶ τῆς Νεώτερης Ἑλλάδας. Ἀκόμα τὸν ἐνδιαφέρουν ἡ Μεσαιωνικὴ Εὐρώπη, οἱ χρόνοι τῆς Ἀναγεννήσεως, οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ὅπως ὁ Σολωμός, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Ζαμπέλιος, ὁ Ροΐδης, ὁ Ἄγγελος Βλάχος. Ἐπίσης κορυφαῖοι τῶν Γαλλικῶν Γραμμάτων, ὅπως ὁ Μωριάκ, ὁ Κλωντέλ, ὁ Λ' Ἐρμίτ, ὁ Ἐρνέστος Ψυχάρης. Παράλληλα ἐξετάζει κοινωνικά θέματα, αἰσθητικὰ προβλήματα, φιλοσοφικὲς θέσεις. Καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ ἐπιχειρηματολογία μὲ ἐμβριθία, μὲ αὐθεντικότητα, μὲ κάθε σιγουριά⁽³⁾.

Ὅπως εἶναι εὐνόητο ἓνα τόσο ἐκτεταμένο, πλούσιο καὶ χυμῶδες ἔργο δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὸ ἐξετάσουμε καὶ νὰ τὸ ἀποτιμήσουμε κατὰ τὴν ἀξία του στὸ λίγο χρόνο πού διαθέτουμε. Ἀναγκαστικά θὰ ἀρκεστούμε σὲ ὀρισμένα ἀντιπροσωπευτικὰ καὶ ἐνδεικτικὰ σημεῖα τοῦ ὅλου ἔργου.

Ἐνα κεφαλαιῶδες ζήτημα πού ἀπασχόλησε τὸ Βερίτη καὶ στὴ διαπραγματεύση τοῦ ὁποίου ἔδωσε τὸν καλύτερο ἑαυτό του εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ καλλιτέχνη σὲ σχέση μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Ὁ Βερίτης πιστεύει ὅτι ὁ καλλιτέχνης, ὁ προικισμένος, ὁ μουσοληπτος πρέπει νὰ ἐργάζεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Νὰ εἶναι τὸ ὄργανο γιὰ τὴν ἀνύψωση καὶ τὴ βελτίωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ Χριστιανισμὸς θέτει ὡς σκοπὸν τὴν τελείωση καὶ τὴ λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπομένως οἱ ἐπιδιώξεις τοῦ καλλιτέχνη καὶ τῆς θρησκείας οὐσιαστικὰ δὲν διαφέρουν ἢ τουλάχιστον δὲν συγκρούονται. Τὰ δόγματα «ἀπόλυτη ἐλευθερία στὸν καλλιτέχνη» καὶ «ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη» δὲν ὠφέλησαν οὔτε τὸν καλλιτέχνη, οὔτε τὸν ἄνθρωπο. Ἀντίθετα ὡδήγησαν σὲ πνευματικὴ σκλαβιά, σὲ φυλάκιση τοῦ πνεύματος στὶς χειροπέδες τοῦ ὕλισμοῦ. Καὶ δίνει τὸ σύνθημα: «Ἄς γκρεμίσουμε λοιπὸν τὰ ὑψηλὰ τεῖχη

πού ὀρθώσανε οἱ αἰῶνες τῆς ἀποστασίας». Εἶναι ἐμφανὴς ἐδῶ ὁ ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸ ποίημα τοῦ Καβάφη: Τὰ τεῖχη⁽⁴⁾.

Τὰ ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὶς θέσεις του τὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα, τὸ Βυζάντιο καὶ τὴν Ἀναγέννηση. Γράφει: «Ὅλοι οἱ μεγάλοι καλλιτέχνες καὶ λογοτέχνες τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ὑπηρετοῦσαν μὲ τὴν Τέχνη τους τὰ μεγάλα ἰδανικά, τὶς μεγάλες ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Φειδίας, ὁ Πίνδαρος — κανένας ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἤξερε τὸ δόγμα «Ἡ Τέχνη γιὰ τὴν Τέχνη». Γιατί τὸ δόγμα τοῦ ἀρχαίου κλασσικοῦ ἦταν ἡ Τέχνη γιὰ τὸ ἄστυ. Καὶ ὅταν ἔλεγε ὁ κλασσικὸς τὸ ἄστυ, ἔκλεινε μέσα σ' αὐτὸ ὅτι εὐγενέστερο ἔχει στὸν κόσμο τοῦτο ὁ ἄνθρωπος: Πατρίδα, βωμοὺς καὶ ἐστίες — τὸν ἑαυτό του, τὴν οἰκογένεια, τὸ ἔθνος του, τοὺς θεοὺς του... Καὶ ποῖο λοιπὸν ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα; Ἐχασαν ἄρα γιὰ τὴν ἐλευθερία τους γι' αὐτό; Ἀνελεύθεροι λοιπὸν καλλιτέχνης ὁ δημιουργὸς τοῦ Παρθενῶνα, ἀνελεύθερος ὁ προφητικὸς Αἰσχύλος, τὸ τιτανικὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς παγκόσμιας τραγωδίας; Ἀνελεύθερος ὁ Σοφοκλῆς, ὁ ἱερεὺς τῶν θεῶν του, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Πίνδαρος πού ἐκαυχάτο πὼς εἶναι διδάσκαλος τοῦ λαοῦ του καὶ προφήτης τοῦ Ἀπόλλωνα; Σκλάβος καὶ ὁ Δάντης, ὁ δεῦτερος μετὰ τὸν Ὁμηρο ποιητὴς τοῦ κόσμου; Ἀνελεύθεροι ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς καὶ οἱ πλάστες τῆς Ἁγία-Σοφίας; Μὰ ἂν αὐτοὶ — τὰ μεγαλύτερα ὀνόματα τῆς παγκόσμιας Τέχνης — ἦταν ἀνελεύθεροι, τότε ποιοὶ εἶναι ἐλεύθεροι καλλιτέχνες; Οἱ σουρρεαλιστὲς τῆς ἐποχῆς μας;⁽⁵⁾.

Ἐνα ἄλλο θέμα στὸ ὁποῖο ἐντρυφᾷ μὲ ἐμβριθία ὁ Βερίτης εἶναι ἡ Γαλλικὴ Λογοτεχνία. Ἡ τέλεια γνώση πού διέθετε γιὰ τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ τὸν ὡδήγησε στὴ διαπίστωση πού ἔχουν κάνει καὶ οἱ Α. Καραντώνης καὶ Β. Λαοῦρ-

(3) Βλέπε καὶ Δονατίδου «Ἑλληνικὸς Ἀσθήρ», 1989, σελ. 20.

(4) Καλλιτεχνικὴ δημιουργία καὶ Καλλιτέχνης, Ἀπαντα πεζά, Α' σελ. 31.

(5) Ὁ.ά. Α' σελ. 32.

δας, ότι δηλαδή οι "Έλληνες λογοτέχνες δὲν ξπαιριαν ἀπὸ τοὺς Γάλλους συναδέλφους των ὅ,τι καλύτερο ὑπῆρχε. Ἀντίθετα ὁ Βερίτης γνώρισε καὶ ἔκανε ἀγαπημένους του φίλους τὰ μεγάλα ἐκεῖνα χριστιανικά ὀνόματα, πὺ τόσο τίμησαν τὰ Γαλλικά Γράμματα στὶς πρῶτες δεκαετηρίδες τοῦ αἰῶνα μας. Εἶναι τὰ ὀνόματα τοῦ Κλωντέλ, τοῦ Μωριάκ, τοῦ Λ' Ἐρμίτ. Τὰ μεγάλα αὐτὰ ὀνόματα συγκινοῦν βαθύτατα τὸ Γ. Βερίτη, ὁ ὁποῖος διαβάζει καὶ ἐμβαθύνει στὴν περίπτωση τοῦ καθενός. Μπαίνει βαθιά στὴν ψυχὴ τους καὶ ἐρμηνεύει ἔτσι καλύτερα τὸ ἔργο τους. Ἡ Ἐλένη Καριτᾶ μιλώντας γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Βερίτη πρὸς τοὺς Γάλλους χριστιανούς λογοτέχνες γράφει: «Ὁ γλαφυρός καὶ πειστικός του τρόπος νὰ μᾶς μιλά γι' αὐτούς, μᾶς ἔκανε λίγο νὰ νομίζουμε πὼς τοὺς εἶχε γνωρίσει ἀπὸ κοντά, πρόσωπο μὲ πρόσωπο καὶ σὰ νὰ τοῦ εἶχαν οἱ ἴδιοι διηγηθεῖ ὅσα μᾶς ἔλεγε γιὰ λογαριασμό τους(6).

Ἀπὸ τὸν Κλωντέλ τὸν συγκιλόνηζε ἰδιαίτερα ὁ θαυμαστός τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ μεταστροφή του στὸ Χριστιανισμό. Ἡ ἀνέκφραστη ἀποκάλυψη πὺ τοῦ ἔγινε. Ἡ δύναμη πὺ θρῆκε νὰ νικήσει τοὺς ἀρνητὲς δασκάλους του. Ἡ νικητήρια καὶ λυτρωτικὴ τοῦ ἐπίκληση πρὸς τὸν Κύριο: «Ἄς εἶσαι εὐλογημένος, Θεέ μου, πὺ μὲ λευτέρωσες ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου(7).

Στὸν ἄλλο μεγάλο τῆς Γαλλικῆς Λογοτεχνίας, τὸν Μωριάκ, ὁ Βερίτης βρίσκει κείμενα, σκέψεις καὶ ἰδέες πὺ ἐνισχύουν τὸν ἴδιο στὸν ἀγῶνα του, στοὺς στόχους, στὴν προσωπικὴ του ζωὴ. «Μέσα στὶς σημερινὲς κοινωνίες τοῦ πόνου», γράφει ὁ Μωριάκ, «οἱ πι-στοὶ εἶναι οἱ μόνου ἀληθινὰ χαρούμενοι. Ἡ ψυχὴ τους πλημμυρίζει ἀπ' τὴν ἴδια χαρὰ πὺ ἔνοιωθαν οἱ πρῶτοι μαθητὲς. Εἶναι ἀκόμα ἡ χαρὰ πὺ θγαίνει ἀπὸ τὴ θεσιαιότητα, πὺς βαδίζουν

τὸ δρόμο πὺ φέρνει πρὸς τὴν τελειότητα. Στὶς μέρες τους δὲν ἔνοιωσαν πο-τὲ τὸ κενό. Τὶς γεμίζει ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν τελείωση τοῦ εἶναι τους — γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ, πὺ μόνου αὐτὸς δικαιώνει τὴν ὑπαρξὴ μας καὶ δίνει νόημα στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. "Ὅ,τι τρομακτικὸ κι ἂν τοὺς συμβεῖ, ἀρκεῖ νὰ σηκώσουν τὰ μάτια ψηλά, γιὰ νὰ θλέπουν τὸν οὐρανὸ ἀνοιγμένο(8).

Τέλος γιὰ τὸν πολυγραφότατο, ἀκούραστο καὶ γοητευτικὸ συγγραφέα, πὺ ἦταν συγχρόνως ἱερέας καὶ πνευματικός, τὸν Pierre L' Ermitte, ὁ Βερίτης θὰ γράψει: «Ἄν ὁ Ζολᾶ μὲ τὴ σχολὴ του μᾶς ἔδωσαν τὴν εἰκόνα τοῦ παρισινοῦ ὑποκόσμου, ὁ Pierre L' Ermitte μᾶς δίνει ἀνάγλυφη τὴν εἰκόνα τοῦ χριστιανικοῦ Παρισιοῦ, ὅ,τι δηλαδὴ ὠραῖο, ἀγνό, ὕγιες καὶ δυνατὸ ἔχει νὰ δείξει ἡ Βαβυλῶν αὐτῆ τῶν νεωτέρων χρόνων(9).

Ἰσαξία καὶ ἀκόμα μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀγάπη του πρὸς τοὺς χριστιανούς τῶν Γαλλικῶν Γραμμάτων εἶναι ἡ ἀγάπη πὺ εἶχε ὁ Βερίτης πρὸς τοὺς δικούς μας μεγάλους, πὺ τοὺς θεωροῦσε καὶ δικούς του προδρόμους καὶ δασκάλους. Τοὺς δυὸ Σκιαθίτες, τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη καὶ τὸν Ἀλέξανδρο Μωραϊτίδη. Τοὺς ὑπερασπίζεται μὲ ὄλη του τὴ δύναμη καὶ μὲ μεγάλη θέρμη γράφει γι' αὐτούς ἀλλεπάλληλες ἐργασίες. «Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης», «Τὰ Χριστουγεννιάτικα Διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη», «Τὰ Πασχάλινὰ Διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη», «Τὸ Ἀναμορφωτικὸ Κίνημα τῶν Κολυβάδων καὶ οἱ δύο Ἀλέξανδροι τῆς Σκιαθοῦ». Ὁ Βερίτης δικαιώνει ἀπόλυτα τὸ Κίνημα τῶν Κολυβάδων καὶ ἐκθειάζει «τὴ ζωογόνου πνευματικὴ θαλπωρὴ τῆς πραγματικῆς πνευματικῆς γενεᾶς, πὺ θρέμμα τῆς ἦταν οἱ δύο Ἀλέξανδροι».

Μὲ τὴν ἴδια θέρμη προβάλλει τὸν Ἄγγελου Βλάχου, πὺ τὸν θεωρεῖ ἐπί-

(6) Ἀφιέρωμα εἰς μνήμην Ἀλ. Γκιᾶλα, σελ. 31.

(7) Ὁ ποιητὴς πὺ βρίσκει τὴν ἀλήθεια ὁ.ἀ. Α' σελ. 177.

(8) Ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Φρ. Μωριάκ., ὁ.ἀ. Α' σελ. 208.

(9) Pierre L' Ermitte, ὁ.ἀ. Α' σελ. 218.

σης μεγάλο πρόδρομο, αλλά σέ ένα άλλο πεδίο, τὸ πεδίο τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ἀποτιμῆσεως τῶν λογοτεχνικῶν ἔργων, καθὼς καὶ τὸ Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο, τὸν ὁποῖο θαυμάζει γιὰ τὸ ἱστορικό του ἔργο, ὅσο καὶ γιὰ τὴ θαθεὶα χριστιανικῆ του πίστη, τὴν ὁποία προβάλλει μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο του.

Θὰ ποῦμε καὶ δυὸ λόγια γιὰ τὰ τρία διηγήματά του, πού δημοσίευσε μὲ τὸ ψευδώνυμο Α. Λαμπρινός καὶ ἀνήκουν στὸ καθαρὰ λογοτεχνικό του ἔργο. Εἶναι τὸ «Κάθε Πάσχα», «Ὁ Φαροφύλακας» καὶ «Ὁ Γησίλας». Τὰ δύο πρῶτα ἔχουν γιὰ θέμα τους ἐκεῖνο τὸ θέμα πού συγκινοῦσε ἰδιαίτερα τὸ Βερίτη, τὸ γυρισμὸ καὶ τὴν ἐπιστροφή τῶν ἡρώων του στὴν πίστη καὶ στὴ φρόνιμη χριστιανικὴ ζωὴ. Στὸ δεύτερο καὶ στὸ τρίτο ἔχουμε μιὰ καθαρὰ παπαδιαμαντικὴ ἀτμόσφαιρα. Ἐχουμε τὰ ἐξωκκλησια, τοὺς ἀπλοῦς ψαράδες τοῦ νησιοῦ, τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους. Ἡ ἐπίδραση τοῦ μεγάλου δασκάλου ἐδῶ εἶναι φανερή. Ὅπως ἐκεῖνος ἔτσι καὶ ὁ Βερίτης κάνει ψυχογραφία, ἠθογραφεῖ καὶ ζωντανεῖ τὸ κείμενο μὲ ἀπλοῦς διαλόγους καὶ παρουσιάζει τοὺς ἥρωές του νὰ ἔχει ὁ καθένας τὸ δράμα του, ἀλλὰ καὶ νὰ βρίσκει τὴ λύτρωση στὴν πίστη.

Δὲν ἐπρόκειτο θέβια νὰ ἐξαντλήσουμε τὸ θέμα μας καὶ δὲν τὸ ἐξαντλήσαμε. Ἐντίθετα παραλείψαμε καὶ τὴν ἀπλὴ ἀναφορά ἔργων ὅπως «Μορφὰ τῆς Ἐκκλησίας», «Ἡ παρακμὴ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας», «Ἀναδρομὴ στὸν ἄγνωστο Μεσαίωνα», «Οἱ Νεομάρτυρες», «Ἡ γυναίκα στὸ Βυζάντιο» καὶ πολλῶν ἄλλων. Μποροῦμε ὅμως νὰ ποῦμε ὅτι καὶ ἡ σύντομη αὐτὴ ἀναδρομὴ πού κάναμε στὸ πεζό του ἔργο, μᾶς βοήθει νὰ ἴδοῦμε καλύτερα ποιὸς ἦταν, ὁ ἄγνωστος σήμερα στοὺς πολλοὺς Γ. Βερί-

της. Ἐμπνευστὴς του ἦταν ὁ Κύριος καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ὅραμὰ του οἱ χριστιανικὲς ἀλήθειες καὶ ἀξίες νὰ ἀποκτήσουν θαρῶτητα στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς χώρας. Ἐπιδιώξῃ του νὰ στηρίξει καὶ νὰ ποδηγετήσῃ τὰ χριστιανικὰ νειάτα τῆς πατρίδας του. Προσόντα του ἡ ὀξύνοια, ἡ φιλομάθεια, ἡ πολυμάθεια, τὸ ταλέντο, ἡ σφραγίδα τῆς Δωρεᾶς ἀπὸ τὸ Δωρεοδότῃ Κύριο. Παρὰ τὸ ὀστράκινο σκεῦος πού ἀποτελοῦσε τὸ σῶμα του, ἡ θερμουργὸς ψυχὴ του σαλπίζει συνεχῶς τὴ δρόση καὶ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὸ καλύτερο. Καὶ μὲ μικρὸ ἀπόσπασμα ἑνὸς τέτοιου δικοῦ του σαλπίσματος πρὸς τοὺς νέους, θὰ κλείσουμε τὴν εἰσήγησή μας: «Θὰ δουλέψουμε, θὰ φωνάξουμε, θὰ παλαίψουμε. Θὰ τοὺς κάνουμε νὰ μᾶς ἀκούσουν. Αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ. Καὶ θὰ γίνῃ ὄχι μὲ τὰ μέσα τῆς Πολιτείας, οὔτε μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἀρχῶν. Πρέπει νὰ εἴμεθα ἀποφασισμένοι νὰ ἀγωνιζώμεθα μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα ὄχι τῆς ἐλευθέρως Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῆς Ἐκκλησίας, πού διετέλεσε ὑπὸ Νέρωνος καὶ Δεκίου καὶ Διοκλητιανούς. Ἄν δὲν ἀναστήσοῦμε μέσα στὴν ψυχὴ μας τὸ πνεῦμα τῶν κατακομβῶν καὶ τοῦ μαρτυρίου, εἴμεθα ἄχρηστοι γιὰ τὴ σημερινὴ ἐποχὴ. Ὅταν μᾶς λείψῃ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, θὰ ζοῦμε ἴσως ἀνετώτερα τὴν ζωὴν μας, θὰ παριστάνοῦμε ἴσως εὐκολώτερα τὸν ἱεραπόστολο, ἀλλὰ δὲν θὰ εἴμεθα ἕνα πράγμα: δὲν θὰ εἴμεθα μαθηταὶ Ἐκείνου, πού εἶπε «πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθῃ»⁽¹⁰⁾.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Βερίτης: Ἦταν ὁ πιστὸς καὶ ἀσυμβίβαστος μαθητὴς Ἐκείνου.

ΕΛΕΥΘ. Μ. ΖΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

(10) Ι. Γ. Ἀλεξίου: «Μορφές», σ. 40.

Ο ΒΕΡΙΤΗΣ ΣΗΜΕΡΑ

Ἡ φράση «ὁ Βερίτης σήμερα» δὲν εἶναι εὐκόλη φράση. Χρειάζεται ἀρκετὴ σκέψη γιὰ νὰ διατυπωθεῖ ἕνα κείμενο, πού νὰ καλύπτει τὸ νόημα αὐτῶν τῶν λέξεων.

Τί μπορεί, ἀλήθεια, νὰ εἶναι ὁ Βερίτης σήμερα πέρα, ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται στὶς προηγούμενες εἰσηγήσεις;

Γιὰ τοὺς μεγαλύτερους καὶ ἰδίως γιὰ ὄσους τὸν γνώρισαν, εἶναι σίγουρα μιὰ ὠραία ἀνάμνηση, πού, σαράντα χρόνια τώρα, συντροφεύει καὶ ἐμπνέει. Εἶναι ἀκόμα πολὺτιμη, θησαυρισμένη ἐμπειρία ἀπὸ τὴν ἐπαφὴ μ' ἕναν ἄνθρωπο ταλαντούχο καὶ ἰδιοφυῆ.

Εὐρύτερα Βερίτης σημαίνει κέντρο ἀναφορᾶς πλήθους πνευματικῶν ἀγώνων, πού ἔγιναν εἴτε μὲ πρωτοβουλία του εἴτε μὲ τὴ συνεργασία του σὲ μιὰ ἐποχὴ τόσο κρίσιμη καὶ ἀποφασιστική, ὅσο τὰ πρῶτα μεταπολεμικὰ χρόνια. Χαράχτηκαν τότε γραμμὲς καὶ πραγματοποιήθηκαν πορεῖες, πού ἔδωσαν πλούσιους καρπούς, φανερούς καὶ ἀφανεῖς.

Ὁ χρόνος, ὥστόσο, μέγας πάντοτε καταλύτης, ἀμαυρώνει καὶ τὰ συγκλονιστικότερα γεγονότα. Φοβοῦμαι, λοιπόν, πὼς οἱ νεώτεροι δὲν γνωρίζουν καλά τὸν Βερίτη. Βέβαια, τραγουδοῦν ἴσως ἀκόμη τὰ τραγούδια του, ἀκοῦν χαρακτηριστικὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του, ἀπαγγέλλουν στὶς γιορτὲς ἢ διαβάζουν πότε - πότε ποιήματά του. Τὸ ὑπόλοιπο ἔργο, ὅμως;

Γιατί, βέβαια, ὑπάρχει ἕνα ἔργο, ἕνας ἄνθρωπος κι ἕνα ἔργο. Ὑπάρχει σήμερα αὐτὸ τὸ ἔργο κλεισμένο σὲ σελίδες βιβλίων, πού μένουν, πιθανόν, ξεχασμένα στὰ ράφια σκοτισμένων βιβλιοθηκῶν.

Ὁ Βερίτης σήμερα μπορεί μὲ τὴν ποιήσῃ του νὰ προσφέρει καταφυγὴ σὲ ὄρες μοναξιάς, λυρικοῦ στοχασμοῦ, οὐναισθηματικοῦ κενοῦ, πικρίας ἢ χα-

ρᾶς. Μέσα στοὺς στίχους του ψηλαφοῦμε τὴν πιστὴ κι εὐαίσθητη καρδιά, ἔτοιμη νὰ μᾶς μιλήσει γιὰ τὶς μοναδικὲς βεβαιότητες τοῦ κόσμου τούτου: τὸν Χριστὸ καὶ τὴν ἀλήθεια Του.

Τὰ πεζὰ του — ἐννοῶ κυρίως τὶς μελέτες καὶ τὰ ἄρθρα του — εἶναι ἀξιόλογες πηγὲς γιὰ πληροφόρηση, ἐνημέρωση καὶ ἐνίσχυση τῶν πνευματικῶν θέσεων σὲ πάμπολλα προβλήματα κριτικῆς, λογοτεχνίας, ἱστορικῆς ἔρευνας, νεοελληνικοῦ θίου.

Ἄρκοῦν ὅμως αὐτὰ γιὰ νὰ καλυφθεῖ τὸ νόημα τῆς φράσης «ὁ Βερίτης σήμερα»; Καὶ εἶναι αὐτὸς ὁ μόνος λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖον χρειάζεται νὰ τὸν γνωρίσουν οἱ νέοι καλύτερα;

Πολλὰ ἀπὸ τὰ θέματα, πού τὸν εἶχαν τότε ἀπασχολήσει καὶ ἦταν προβλήματα αἵματηρῆς ἐπικαιρότητας, σήμερα ἔχουν χάσει τὴν ἔντασή τους εἴτε γιὰτὶ δὲν ἀμφισβητοῦνται πιά (περίπτωση Ἄλ. Παπαδιαμάντη) εἴτε γιὰτὶ δὲν θρίσκονται στὸ σφυγμὸ τῆς σύγχρονης, καθημερινῆς ἀγωνίας. Ἡ ἄρνηση, στὴν ὁποία ὁ Βερίτης ἀφιέρωσε τόσες σελίδες, δὲν εἶναι πιά ἡ χονδροειδῆς ἀπόρριψη κάθε μεταφυσικοῦ προβληματισμοῦ οὔτε ἡ μαχητικὴ ἀθεΐα, ἀλλὰ εἶναι κυρίως ἡ ἀδιαφορία τοῦ καλοζωισμένου ἀνθρώπου, ὁ ὕλισμὸς τῆς κοσμικῆς ἐπιτυχίας, ὁ συνειδητὸς παραμερισμὸς κάθε στοιχείου θρησκευτικῆς ζωῆς, πού ἀπολήγει φυσικὰ στὰ τραγικὰ ἀδιέξοδα τῶν ἡμερῶν μας (αὐτοκτονίες, ναρκωτικά, Aids, ψυχολογικὰ προβλήματα).

Πραγματικά, ποτὲ ἴσως ἄλλοτε στὴν ἱστορία τὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦταν τόσο ἄμεσα συνδεδεμένα μὲ τὴν ἐπιβίωση ἢ τὸν ἀφανισμό τοῦ κόσμου: ἐπιβίωση γεωφυσικῆ, ἀτμοσφαιρικῆς, βιολογικῆς καὶ πρὸ πάντων πνευματικῆς. Μαζί, πάντα παρούσα, ἄλλοτε περισσότερο κι ἄλλοτε λιγώτερο συν-

ειδητή, ή άπειλή τών έξοπλισμών, ή λαγνεία τής έξουσίας και τά όσα γίνονται μέσα στά σιωπηλά και άπρόσιτα στους πολλούς έπιστημονικά έργαστήρια τής άνθρωπότητας. Ό άνθρωπος θέβαια δέν πρόκειται ποτέ νά παύσει νά έρευνά, αλλά όταν είναι ό ίδιος δημιουργός, νομοθέτης, κριτής και μέτρο ύπολογισμού τών πράξεών του, τότε δέν ξέρει ούτε πού νά κατευθύνει ούτε πώς νά έλέγξει τήν άσίγαστη λαχτάρα του για γνώση.

Τί θα έκανε ό Βερίτης, άν ζούσε σήμερα; Χωρίς άμφιβολία θα έδινε τά πάντα για ν' άκουσθει λόγος αλήθειας, λόγος φωτός μέσα στό σκοτάδι τών μαύρων προφητειών για τó μέλλον του κόσμου. Αυτό μπορούμε και πάλι νά τó συμπεράνομε από τή σωστή γνωριμία με τή ζωή και τó έργο του.

Ό προβληματισμός του Βερίτη ήταν εύρύτατος. Τό περίφημο λατινικό ρητό «είμαι άνθρωπος κι ανθρώπινο τίποτε δέν μου είναι ξένο», είχε θρει στό πρόσωπό του πλήρη έφαρμογή. Η άκοίμητη άνησυχία του για τή ζωή του τόπου τόν έκανε ν' άσχοληθει με πλήθος θεμάτων, πού δείχνουν άκριβώς, πώς μια άγρυπνη συνείδηση δέν μπορεί νά μένει άμέτοχη, στά όσα γίνονται γύρω της και άφοροϋν συνανθρώπους της με τά ίδια υικά δικαιώματα στην άγάπη του Θεού.

Ό τρόπος, με τόν όποιον έκανε ό Βερίτης τή διαπραγμάτευση τών θεμάτων του, δείχνει πάλι τόν εύσυνειδητο δουλευτό. Ό Βερίτης εξετάζει, κρίνει, άναλύει, συγκρίνει, παρουσιάζει έξαντλητικά τó κάθε τι σέ βάθος και σέ πλάτος. Η βιβλιογραφική του ένημέρωση είναι άρτια, ή χρήση τών πηγών και τών βοηθημάτων συστηματική, ή επιχειρηματολογία του στιβαρή, ό λόγος ζωντανός, άποτελεσματικός.

Και ή γενικώτερη όμως στάση του Βερίτη άπέναντι στά προβλήματα, πού μελετάει, είναι ένδεικτική. Ό Βερίτης είναι κριτικός, αλλά και άνοιχτός. Δέν ύπηρετεί προκαθορισμένους στόχους, δέν δουλεύει με παρωπίδες. Δηλώνει άπερίφραστα, πώς δέν ύπήρχε άνάγκη

νά είναι όλα τά δημοτικά τραγούδια θρησκευτικά, για νά φανεί ή θέση του δημοτικού ποιητή άπέναντι στην πίστη. Παραδέχεται ότι, παρά τó τελικό άδιέξοδο, ό σουρεαλισμός ήταν μια ελλικρινής κραυγή διαμαρτυρίας άπέναντι στην καταθλιπτική μονοκρατορία τής νοησιαρχίας. Χωρίς μικροψυχία, με τόλμη και άκεραιότητα, προσβάλλει τó μοναδικό του ιδεώδες, πού είναι ή θητεία στη φανέρωση τής αλήθειας.

Έτσι μπορεί κυριολεκτικά νά μάς σταθει όδοδείκτης για τή μελέτη τών δικών μας όδυνηρών, καθημερινών προβλημάτων. Και για νάμαστε πιό σύμφωνοι με τήν δύναμη, πού στήριζε τó νοϋ και τήν καρδιά του Βερίτη, χρειάζεται νά προχωρήσουμε άκόμη πιό πέρα: μελέτη τών προβλημάτων ναί, όχι όμως μόνο με διαπιστώσεις, με μακρές θεωρητικές αναλύσεις και εύχολόγια. Μελέτη με προτάσεις, με έφαρμοσμες λύσεις, με βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα προγράμματα.

Τελειώνοντας θα ήθελα νά αναφερθώ με συντομία και στην περιλόγητη πρόκληση του 1992. Ναί, ύπάρχει τó 1992 εκεί, στη στροφή του δρόμου, και μάς περιμένει. Ποιά θα είναι ή άπάντηση τής Έλλάδας, τί θα έλεγε ό Βερίτης σήμερα;

Όλοι ξέρομε καλά, πώς ή Έλλάδα δέν μπορεί νά έχει έπαρκή λόγο ούτε στην οικονομία ούτε στην βιομηχανία ή στην διοίκηση, στην όργάνωση, στην παραγωγή. Όπως έλεγε κάποτε ό άληθισμόνης πανεπιστημιακός δάσκαλος Ίωάννης Θεοδωρακόπουλος: «Ό τόπος τούτος θγάζει μονάχα πέτρες και ανθρώπους». Σ' αυτό τó δεύτερο προϋόν θρίσκειται ή άπάντηση τής Έλλάδας. Άρκεί νά μη ξεχνούν οι άνθρωποι, τί σημαίνει άνθρωπος, νά θυμοϋνται, πώς είναι πλασμένοι για νά «θρώσκουν πρós τά άνω», για νά θιώνουν τó «ώς χαρίεν άνθρωπος, όταν άνθρωπος ή».

Γιατί, αλήθεια, π.χ. νά πηγαίνουν οι Έλληνες στό έξωτερικό για μεταπτυχιακές σπουδές στις θεωρητικές επιστήμες; Είναι άδύνατο νά γίνουν εδώ κέντρα μελέτης τών αρχαίων Έλλήνων

συγγραφέων, σπουδαστήρια σχολιασμοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων, Ινστιτούτα ἐρεύνης γιά τή θυζαντινὴ φιλοσοφία (ἀγνωστὴ σχεδὸν περιοχὴ!), τὴν ἑλληνικὴ τέχνη, τὴν ἱστορία, τὴ λαογραφία, τὸν νεοελληνικὸ θίο καὶ πολιτισμό; "Ἄς μὴ ἀντιταχθεῖ, ὅτι χρειάζονται οἰκονομικοὶ πόροι, ἀνάλογη ὑποδομὴ, βιβλιοθηκὲς καὶ κτίρια, ἐπιστημονικὸς ἐξοπλισμός.

Χρειάζονται θέβαια καὶ αὐτά. Πρὶν ἀπ' ὅλα, ὅμως, ὅπως θὰ μᾶς ἔλεγε ὁ

Βερίτης σήμερα, χρειάζονται ἀποφασισμένοι ἄνθρωποι. Καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ μποροῦν νὰ δώσουν στὴν ἐνωμένη Εὐρώπῃ πνευματικὴ ἐγρήγορση, λόγο ἀλήθειας, ζωὴ ἀγάπης καὶ θυσίας, ἀποδέσμευση ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῆς ἐγκοσμιότητος καὶ, πρὸ πάντων, ἐπιστροφή στὸ χαμένο κέντρο τῆς ὀρθόδοξης ἀποκάλυψης.

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Η

Παῦλε, ὦ σταυραῖτέ τῶν θράχων τῶν ἀπόκρημνων,
πόσες φορὲς μὲ τὴ μεγαλοσύνη σου
δὲ στάθηκες στὶς καθημερινὲς μικρότητές μας
σὰν κόψη ξυραφιοῦ
ἢ σὰν συνείδηση ἀποκάλυψης.
"Ἐκθαμβὸς συλλογίζομαι τίς μέρες καὶ τίς νύχτες σου,
ὅταν, δέσμιος ἐσύ,
μεταλαμπάδευες τὴ φλόγα τῆς ἐλευθερίας
σὲ χρόνους ἀξημέρωτης πνευματικῆς δουλείας.
Πῶς μεταμόρφωσες τὰ παραλελυμένα γόνατα
σ' ὠραῖα πόδια ποῦ ἔτρεχαν ἀκούραστα
γιά νὰ εὐαγγελιστοῦνε τὴν εἰρήνη, ἀλήθεια...
Τὶ καταλύτης ἰσχυρὸς σὲ κείνους τοὺς δυσχεῖμερους καιροὺς!
Τώρα δὲν μᾶς διώκουν Νέρωνες σὰν τότε.
Μόνοι μας προσδεθήκαμε στὸ θλιβερὸ μαγγανοπήγαδο
τῶν εὐτελῶν σκοπιμοτήτων
καὶ σέρνουμε παραδομένοι κι ἀτελέσφοροι
τοὺς φαύλους κύκλους.
Συγχώρεσέ μου, Παῦλε, τὴν ἐπιστολὴ
μὲ τίς ἀξιοθρήνητες εἰδήσεις,
μὰ νιώθω τόσο ἀπελπισμένος
ποῦ λέω πῶς μόνο ὁ λόγος σου, νυστέρι χειρουργεῖο,
μπορεῖ μὲ μιὰ βαθιὰ τομὴ νὰ μᾶς γιατρέψει.

Ι. Α. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΛ. ΓΚΙΑΛΑ

Σεβαστοὶ Πατέρες,
Κυρίες καὶ Κύριοι,

Οἱ καταξιωμένοι πνευματικοὶ ἐργάται δὲν ἀνήκουν στὶς οἰκογένειές των, ἀνήκουν στὸ Ἔθνος. Ἔτσι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλας, ὁ Χριστιανὸς ποιητὴς Γ. Βερίτης, ἔπαψε πρὸ πολλοῦ νὰ ἀνήκει στὴν οἰκογένειά του. Ἀνήκει στὴν Ἑλληνικὴ Κοινωνία καὶ εἰδικιώτερα στὴ μεγάλη Χριστιανικὴ οἰκογένεια πού τὸν ἀγάπησε, τὸν ἐτίμησε καὶ τὸν τιμᾷ.

Παρὰ ταῦτα, μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ ἀρνηθῶ τελικῶς νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὴν ἐπιθυμία τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», πού ὀργανώνει τὴν τιμητικὴ αὐτὴ ἐκδήλωση γιὰ τὸν Βερίτη, καὶ ἀναθῶ στὸ βῆμα τοῦτο, μετὰ τὶς λαμπρὲς ὁμιλίες τῶν εἰδικῶν, ὡς ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς τοῦ ποιητῆ. Θὰ προσπαθῶ νὰ μὴ σᾶς κουράσω.

Ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τρία ἔτη μικρότερος ἀδελφὸς μου, ἐγεννήθη τὸν Ἰανουάριου τοῦ 1915 στὴν Ἐλάτα, ἓνα μικρὸ χωριὸ τῆς νοτιοδυτικῆς Χίου. Ὁ πατέρας μας Ἰωάννης Γκιάλας γεννήθηκε τὸ 1885 στὸ γειτονικὸ χωριὸ Μεστά, ἀλλὰ διορίστηκε δάσκαλος στὴν Ἐλάτα, τὸ 1908. Ὁ παππούς μας, Μιχαὴλ Γκιάλας ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ ἐργατικὸς γεωργοὺς τῶν Μεστών. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χωράφια πού εἶχε πάρει προίκα ἀπὸ τὴ γιαγιά μας τὴ Μαρία, δημιουργοῦσε δικὰ του. Ἡμέρευε ἄγρια βουνὰ καὶ ἔκτιζε στὶς βουνοπλαγιὲς μεγάλους τοίχους, ἔκανε πεζοῦλες, πού τὶς λέγαμε σκάλες καὶ φύτευε ἐλιές, σχίνους, ἀμυγδαλιές, σικιές καὶ κλήματα.

Ὁ πατέρας παντρεύτηκε στὴν Ἐλάτα, τὸ 1909, τὴν Ἀμαλία Μπιλίση, πού οἱ γονεῖς τῆς ζοῦσαν στὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὸ 1910 χειροτονήθηκε διάκονος. Ὁ τότε Μητροπολίτης Χίου Ἱερόνυμος, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Χίου τὸ 1912, κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους, χειροτονοῦσε τοὺς δασκάλους διακόνους ἢ ἱερεῖς, γιὰ νὰ μὴν τοὺς παίρ-

νον οἱ Τούρκοι στὸ στρατὸ καὶ μένουν τὰ σχολεῖα χωρὶς δασκάλους. Ἔτσι στὴ Χίο τὴν ἐποχὴ ἐκείνη οἱ περισσότεροὶ δάσκαλοι ἦταν καὶ ἱερωμένοι.

Ὁ πατέρας μας παράλληλα μὲ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν ἐκκλησία του ἠσχολεῖτο καὶ μὲ τὴ γεωργία. Καλλιεργοῦσε συστηματικὰ τὰ χωράφια του, μικρὰ ἀγροτεμάχια πού εἶχε πάρει προίκα ἀπὸ τὴ μητέρα μας καὶ κλάδευε τὶς ἐλιές καὶ τὰ ἄλλα δένδρα, ὅπως τὸν δίδαξαν γεωπόνοι, συμβουλευόντας ὅμως καὶ τοὺς χωρικοὺς γιὰ τὸ κλάδευμα.

Τὴν καλλιέργεια τὴν ἔκανε μὲ ἐργάτες καὶ παραγυῖους. Ἐργαζόταν ὅμως καὶ ὁ ἴδιος, Τετάρτη καὶ Σάββατο, πού δὲν εἶχαμε τὸ ἀπόγευμα σχολεῖο, καὶ φυσικὰ τὸ καλοκαίρι πού βοηθοῦσαμε καὶ ἡμεῖς τὰ παιδιὰ, ἀπὸ πολὺ μικρὰ, ἰδίως στὸ ἀλώνισμα καὶ ἄλλες ἐλαφρὲς δουλειές, ὅπως τὸ μάζεμα ἀμυγδάλων, σῦκων καὶ μαστίχας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν τὸ τρίτο παιδί, ἓνα ἔξιπνο εὐγενικὸ καὶ χαρούμενο ἀγοράκι, ἀγαπητὸ ἀπὸ ὄλους. Τοῦ ἄρρεσαν τὰ παιχνίδια καὶ τὸ τρέξιμο καὶ ὅταν μεγάλωσε ἔριχνε σφαῖρα.

Ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 4 χρόνων, τὸν ἔπαιρνε ὁ πατέρας στὴν τάξη σὰν ἀκροατὴ καὶ στὰ πέντε ἄρχισε κανονικὰ τὸ Δημοτικὸ.

Ὅταν ὁ πατέρας ἔγινε ἱερεὺς, ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς καὶ ἑορτῆς πού λειτουργοῦσε στὸ μεγάλο ναὸ τοῦ χωριοῦ, τὴν Ἁγία Τριάδα, συνήθειζε νὰ λειτουργεῖ καὶ τὶς καθημερινές σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐξωκλήσια τοῦ χωριοῦ. Μερικὰ ἦταν κοντὰ, στὴν παρυφὴ τοῦ χωριοῦ, ἄλλα ὅμως σὲ μεγαλύτερη ἀπόσταση. Πολὺ συχνὰ, λοιπόν, ὁ πατέρας, ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐγὼ πρῶτῃ - πρῶτῃ, γιὰτὶ 8—8½ ἄρχιζε τὸ σχολεῖο, πηγαίναμε στὸ ἐξωκλήσι γιὰ νὰ τὸ λειτουργήσουμε. Γιὰ συντομία παραλείπαμε τὸν ὄρθρο καὶ ψάλλαμε μόνο τὴ θεία Λειτουργία. Ἀνάβαμε φωτιὰ γιὰ τὸ ζέον καὶ τὸ θυμιατό, ἐγὼ ἔβαλλα στὸ ἀνάλογο καὶ ὁ Ἀλέξανδρος βοηθοῦσε μέσα στὸ ἱερὸ καὶ

έλεγε τὸ «Πιστεύω», τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ ἀργότερα τὸν «Ἀπόστολο».

Τὸ 1923 ὁ πατέρας μετετέθη στὸ πρῶτο Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς πρωτεύουσας Χίου - Χώρας καὶ ἡ οἰκογένεια μετεκινήθη στὴ Χίο, ὅπου ὁ Ἀλέξανδρος συνέχισε τὸ Δημοτικὸ κοντὰ του. Τὸ 1925 μῆνε στὸ Γυμνάσιο Χίου. Σὲ ὅλες τὶς τάξεις τοῦ Γυμνασίου ἦταν πρῶτος, ἡ ἐπίδοση καὶ ἡ ἀπόδοσή του ἐντυπωσίαζε, ἰδίως στὰ φιλολογικὰ μαθήματα, τὴν ἱστορία καὶ τὰ θρησκευτικὰ. Κάθε χρόνο τοῦ ἀπενέμετο τὸ Μιχάλειο βραβεῖο, ἕνας ἔπαινος μὲ χρηματικὸ ἔπαθλο, πὺν εἶχε καθιερώσει, γιὰ τοὺς ἀρίστους μαθητές, ὁ μεγάλος εὐεργέτης τῆς Χίου, Λεωνίδας Μίχαλος.

Πολὺ ἐνωρίς ἐφάνη τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴ λογοτεχνία καὶ ἄρχισε νὰ γράφει πεζὰ καὶ ποιήματα καὶ νὰ ἀλληλογραφεῖ μὲ περιοδικὰ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ 1928 μὲ μιὰ ομάδα φίλων συμμαθητῶν του ἐξέδωκαν τὸ μαθητικὸ περιοδικὸ «Νιότη», ὅπου δημοσίευσε τὰ πρῶτα του πεζὰ καὶ ποιήματα μὲ τὸ ψευδώνυμο «Πέτασος», ὅπως λέγεται τὸ μεγάλο ἀκρωτήρι τῶν Μεστῶν.

Καὶ τὰ δύο σπίτια πὺν ἔζησε ὁ Ἀλέξανδρος εἶχαν μιὰ προνομιοῦχα θέση. Τὸ σπίτι τῆς Ἑλάτας, πὺν εἶναι χτισμένη στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, ὅπου γεννήθηκε καὶ ἔζησε ἕως τὰ ὀκτώ του χρόνια, ἔχει θαυμάσιο δριζόντα πρὸς τὸν ἐλαῖωνα, πρὸς τὰ γύρω καταπράσινα βουνὰ καὶ πάρα - πέρα πρὸς τὸ καταγάλανο Αἰγαῖο. Τὸ σπίτι πάλι τῆς Χίου πὺν μεγάλωσε, βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, στὸν Κάμπο μέσα στὰ περιβόλια τῶν πορτοκαλιῶν καὶ λεμονιῶν.

Τὰ χρόνια πὺν πηγαίναμε στὸ Γυμνάσιο ἢ μετάβαση καὶ ἐπιστροφή γινόταν πεζῇ. Εἶχαμε νὰ διανύσουμε δυὸ χιλιόμετρα τὸ πρῶτὸ καὶ δυὸ τὸ βράδυ. Στὸ μέσον τοῦ δρόμου ἵπάρχει τὸ γεφύρι ἐνὸς χειμάρρου, τοῦ Παρθένη, καὶ μερικὲς φορὲς καθὼς γυρίζαμε, ὁ Ἀλέξανδρος σταματοῦσε, ἄφηνε τὰ βιβλία του ἐπάνω στὸ προστατευτικὸ τοιχίο τοῦ γεφυριοῦ καὶ ἔγραφε τὶς ἐμπνεύσεις του.

Ἀναζητώντας φίλους μὲ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ λογοτεχνία ἐκτὸς τῶν συμμαθητῶν του Γ. Μουτάφη, Μ. Βατάκη, Γ. Οἰκονόμου

καὶ Κ. Κουκουριδὴ, μὲ τοὺς ὁποίους ἐξέδιδε τὴ «Νιότη», πῆρε στὴ συντροφία καὶ ἕνα μικρὸ ψαρὰ μὲ μέτριες γραμματικὲς γνώσεις, ἀλλὰ μὲ ταλάντο ποιητικὸ, τὸ Φῶτη Ἀγγουλέ. Τὸν Φῶτη τὸν βοηθοῦσε πολὺ καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὶς συζητήσεις τους σχετικὰ μὲ τὴν ποίηση, τοῦ δίδασκε τὴ γλώσσα καὶ τοῦ διόρθωνε τὰ ποιήματα του.

Σήμερα οἱ προτομὲς καὶ τῶν δύο ποιητῶν θοῖσκονται στὸ Κεντρικὸ Πάρκο τῆς Χίου, ὅπου γύρω ἀπὸ τὸν ἀνδριάντα τοῦ πυρπολητῆ Κανάρη, οἱ Χίοι ἔχουν στήσει τὶς προτομὲς τῶν πνευματικῶν ἀνδρῶν τῆς Χίου.

★

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο τὸν Ἰούνιο 1930, ἐπειδὴ ἦταν ὁ πρῶτος τῆς τάξεώς του ἀδικαιῶτο νὰ σπουδάσει στὸ Πανεπιστήμιο μὲ τὴν ὑποτροφία τοῦ Πρωτοῦ Κληροδοτήματος. Ὁ Πρωῖος, ἄλλος μεγάλος εὐεργέτης τῆς Χίου, ἄφηνε τὴν περιουσία του στὴν Ἐθνικὴ Τράπεζα γιὰ νὰ σπουδάζουν κάθε χρόνο οἱ ἀριστοῦχοι. Ἐπειδὴ ὁ Ἀλέξανδρος τὸ χειμῶνα τοῦ 1927 εἶχε προσβληθεῖ ἀπὸ ρευματικὸ πυρετό, μὲ ἐπιπλοκὴ ἐνδοκαρδίτιδος, καὶ τὰ δύο τελευταῖα χρόνια, εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς Γυμναστικῆς, ὁ Γυμνασιάρχης Σαρκάκης εἰσηγήθηκε στὴν ἐπιτροπὴ τοῦ Κληροδοτήματος νὰ ἀποκλεισθεῖ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ νὰ δοθεῖ ἡ ὑποτροφία στὸν δεῦτερο.

Μὲ τὴν ἀπώλεια τῆς ὑποτροφίας τοῦ Πρωτοῦ Κληροδοτήματος παρουσιάσθη ἀπρόοπτη δυσκολία γιὰ τὶς σπουδὲς του στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, ὅπου εἶχε ἀποφασίσει. Ἡ δαπάνη τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν μεγάλη καὶ δυσβάστακτη. Ἐγὼ σπούδαζα ἱατρικὴ, ἀλλὰ εἶχα ἐπιτύχει στὴ Στρατιωτικὴ Ἱατρικὴ Σχολὴ καὶ σπούδαζα χωρὶς ἐπιβάρυνση τοῦ πατέρα. Ὁ πατέρας μου ἐργαζόταν πολὺ σκληρὰ σὰν δάσκαλος, σὰν ἐφημέριος μιᾶς μικρῆς ἐνορίας μὲ 40 οἰκογένειες, τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, στὸν Κάμπο, καὶ σὰν γραμματέας τοῦ Μητροπολίτου τὶς ἐλεύθερες ὥρες του καὶ μέχρις

ἀργὰ τὸ βράδυ. Παρὰ ταῦτα ἦταν ἀδύνατο νὰ σπουδάσει ὁ Ἀλέξανδρος, γιατί ἡ οἰκογένεια ἦταν μεγάλη.

Τότε παρουσιάσθηκε ὁ παππούς μας, Μιχάλης Γκιάλας, ὁ ἀκούραστος γεωργὸς τῶν Μεστῶν, ὁ ὁποῖος πίστευε ὅτι ἡ σπουδαιότερα ἐπιστήμη εἶναι ἡ Θεολογία καὶ ὅταν ἔμαθε ὅτι ὁ ἐγγονὸς του θέλει νὰ γίνεи Θεολόγος ἐνθουσιάσθηκε καὶ ἔγραψε στὸν πατέρα ὅτι ἀναλαμβάνει ἐκεῖνος τὰ ἔξοδα τῶν σπουδῶν του, ἐν ἀνάγκη ὑποθηκεύοντας ἢ πουλώντας τὰ σπῖτια του καὶ τὰ χωράφια του στὰ Μεστά.

Ὁ παππούς ἦταν πολὺ εὐτυχὴς καὶ ἠσθάνετο περήφανος γιατί ὁ Ἀλέξανδρος σπουδάζοντας Θεολογία, μποροῦσε νὰ γίνεи καὶ Μητροπολίτης.

Ἔτσι ὁ πατέρας μὲ αὐτὴ τὴν ἐνθάρρυνση ἀνεχώρησε ἀρχῆς Αὐγούστου 1930, γιὰ νὰ συνοδεύσει τὸν Ἀλέξανδρο στὴν Ἀθήνα, νὰ τοῦ βρεῖ δωμάτιο καὶ νὰ τὸν ἐγγράφει σὲ φροντιστήριο.

Τὸ ἴδιο, ἀκριβῶς, εἶχε κάμει καὶ γιὰ μένα, δυὸ χρόνια ἐνωρίτερα, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1928.

Ὁ παππούς ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1934, ἕνα χρόνο πρὶν πάρεи ὁ Ἀλέξανδρος τὸ δίπλωμά του καὶ ἔτσι δὲν ἀξιώθηκε νὰ τὸν δεῖ Θεολόγος. Βέβαια, ὁ ἐγγονὸς του δὲν ἔγινε Μητροπολίτης, ἔγινε ὁμοῦς ὁ Γ. Βερίτης ἕνας ἐμπνευσιμὸς καὶ ἀκούραστος ἐργάτης τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ πατέρας καὶ ὁ παππούς δὲν χρειάστηκε νὰ κουραστοῦν πολὺ γιὰ τὶς σπουδὲς τοῦ Ἀλέξανδρου. Ὁ Μητροπολίτης Χίου Ἰερώνυμος τὸν συνέστησε στὴν Ἀδελφότητα Θεολόγων «Ζωή» καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πρώτου ἔτους ἤρχισε νὰ ἐργάζεται στὴ διεκπεραίωση τοῦ Περιοδικοῦ, τὶς ἐλεύθερες ὥρες του μετὰ τὰ πανεπιστημιακά του μαθήματα.

Πολὺ σύντομα οἱ ἰθύνοντες τὴν Ἀδελφότητα, σεβαστοὶ πατέρες, ἔκριναν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μποροῦσε νὰ εἰσέλθει στὴν Ἀδελφότητα, ὅπως διακαῶς ἐπιθυμοῦσε.

Ἦταν ἡ ἐποχὴ πὸν τῆς Ἀδελφότητος προῖστατο ἡ ἐπιβλητικὴ φυσιογνωμία τοῦ πατρὸς Σεραφεῖμ Παπακώστα, ἡ μεγάλη αὐτὴ μορφή τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τοῦ 20ου αἰῶνος.

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ μετὰ τὴν εἴσοδο στὴν Ἀδελφότητα διετήρησε στενὸ δεσμὸ μὲ τὴν οἰκογένειά του, τοὺς γονεῖς καὶ τὰ ἀδελφία του, συμμεριζόμενος τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες μας καὶ ἐξασκοῦσε τὴν εὐεργετικὴ του ἐπίδραση.

Γιὰ ἀρκετὸ καιρὸ παρέδιδε ιδιαίτερα μαθήματα, κατ' οἶκον, σὲ μαθητὲς Γυμνασίου γιὰ νὰ βοηθήσει τὸν τρίτο ἀδελφὸ μας Γιώργο, νὰ τελειώσει τὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ Ἐμπορικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς φοιτητικῆς μου ζωῆς, 1928—1934, πὸν βιάδιζε παράλληλα μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Ἀλέξανδρου, 1930—1934 πολλές φορές παρακολουθοῦσα τὶς Κυριακὲς 10—12 π.μ. τὸ Κατηχητικὸ Σχολεῖο πὸν ἔκανε στὴν Ἐκκλησία τῆς Μεταμορφώσεως, στὴν Πλάκα. Γέμιζε ὁ ναὸς, μαζεύεταν πάνω ἀπὸ 140 παιδιὰ.

Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς παρουσίας καὶ δράσεώς του μέσα στὴν ἑλληνικὴ νεότητα.

★

Ἐκεῖνο πὸν ἐντυπωσίαζε περισσότερο στὸν Ἀλέξανδρο δὲν ἦταν ἡ μόρφωσή του ἢ τὸ τάλαντό του σὰν ποιητοῦ ἢ πεζογράφου. Ἦταν ἡ φυσικὴ του εὐγένεια καὶ ἡ αὐθόρμητη χριστιανικὴ του ἀγάπη πρὸς ὄλους. Ἐξέφραζε συμπάθεια ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς ἰδεολογικοὺς του ἀντιπάλους, πὸν τοὺς πολέμησε μὲ μαχητικότητα ὅλη τὴ ζωὴ, ποτὲ δὲν μιλοῦσε μὲ περιφρόνηση γιὰ κανένα. Ὁλόκληρη ἡ προσωπικότητά του ἦταν ἐμποτισμένη ἀπὸ μιὰ πηγαία χριστιανικὴ ἀγάπη τὴν ὁποία ἀκτινοβολοῦσε γύρω του. Ἐδέχθη τὸν Χριστὸ πολὺ ἐνωρὶς στὴν τρυφερὴ παιδικὴ του καρδιά, τὸν κατενόησε, τὸν ἀγάπησε καὶ τὸν ἀφομοίωσε. Ἐκεῖθεν ἡ εὐγένεια καὶ ἡ ἀνωτερότης στὴ συμπεριφορὰ του καὶ ὁ ἠρωισμὸς πὸν ἐπέδειξε στοὺς ἀγῶνες του.

Ἦξερε ὅτι ἡ ὑγεία του ἦτο ἐπισημὰς, λόγῳ τῆς καρδιοπαθείας του, ἀλλὰ μέχρι τὸ 1946 πὸν ἔπαθε τὴν πρώτη κρίση, ἠγωνίζετο μὲ τὴν ἴδια μαχητικότητα καὶ χαρούμενη διάθεση.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1941 ἀπέθανε ἡ μητέρα μας καὶ τὸν Σεπτέμβριο 1944 σκοτώθηκε ὁ ἀδελφός μας Γιώργος στὴ μάχη τοῦ Ρίμνι. Ὁ πατέρας μας συνεκλονίσθη

και ο 'Αλέξανδρος ἐπεθύμει τὸ ταχύτερον νὰ τὸν ἐπισκεφθῆι στὴ Χίο, γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσει. Εἶχε νὰ τὸν δεῖ τέσσερα χρόνια, ἀπὸ τὸ 1940, γιὰτι κατὰ τὴ Γερμανικὴ Κατοχὴ, δὲν ὑπῆρχε καμιά συγκοινωνία μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Χίου. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Χίου καὶ τῶν 'Αθηνῶν — Ὀκτώβριος 1944 — ἤρχισε νὰ ἀναζητεῖ στὸν Πειραιᾶ κανένα καίκι μὲ προορισμὸ τὴ Χίο. Αὐτὸ ἦταν πολὺ ρυφοκίνδυνο γιὰτι ὁ πόλεμος ἐμαίνετο ἀκόμη στὸ Αἰγαῖο. Οἱ Γερμανοὶ κρατοῦσαν ἀκόμη τὴν Κρήτη καὶ τὴ Ρόδο. Ὁ χειμῶνας ἐξέλλου ἔκαμε τὸ ταξίδι ἀκόμη πιὸ ἐπίπονο.

Ὁ 'Αλέξανδρος ὅμως τὸ εἶχε ἀποφασίσει καὶ μὲ τὸ πρῶτο καίκι πὺ βρῆκε ἀνεχώρησε στὶς 3 Δεκεμβρίου 1944. Ἐφθασε στὴ Χίο παραμονὲς Χριστουγέννων, μετὰ περιπετειῶδες ταξίδι στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου, πὺ διήρκεσε 20 ἡμέρες. Ἔτσι μπόρεσε νὰ δώσει χαρὰ στὸ θλιμμένο πατέρα καὶ τὶς ἀδελφές μας.

Ἐμεινε στὴ Χίο δυὸ μῆνες, ἕως ὅτου βρεῖ πλοῖο νὰ γυρίσει στὴν Ἀθήνα. Ἐκεῖ ἔγραψε τὸ ποίημα «Στὸν τάφο σου στὸ Ρίμινι», γιὰ τὸν ἀδελφὸ μας, ὑπολοχαγὸ Γιώργο.

Τὸ ταξίδι ἐκεῖνο μὲ τὶς ταλαιπωρίες καὶ τὴν περιπλάνηση στὸ Αἰγαῖο, στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα, μὲ μικρὰ ἰστιοφόρα, εἶχε ἐπίπτωση στὴν ὑγεία του.

★

Τὸ 1946 ἔπαθε τὴν πρώτη σοβαρὴ καρδιακὴ κρίση μὲ σοβαρὲς ἐπιπλοκές. Ἐνοσηλεύθη τότε ἐπὶ ἀρκετὸ διάστημα στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, πὺ

τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἦταν τὸ καλύτερο τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὸν ἀφοσιωμένο του γιὰτὸ Βασίλειο Ἄντωνίου καὶ ἀνέρωσε σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ.

Ὁ Βασίλειος Ἄντωνίου ἦταν διαπρηπὴς ἰατρὸς παθολόγος τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀπὸ τοὺς πρῶτους εἰδικούς καρδιολόγους. Ἦταν μέλος τῆς Ἀδελφότητος «Ζωὴ» καὶ εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ χρόνια στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Γιὰ 18 χρόνια ὑπῆρξε ὁ ἀχώριστος συμπαραστάτης τοῦ Ἄλεξάνδρου.

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1948 ἔπαθε δεύτερη κρίση. Παρὰ τὶς προσπάθειες καὶ τὶς στοργικὲς φροντίδες τῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν τῆς «Ζωῆς», πὺ χρησιμοποίησαν ὅλα τὰ μέσα πὺ διέθετε ἡ Ἰατρικὴ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, στὶς 5 Μαΐου 1948, Τετάρτη μετὰ τὸ Πάσχα, ἔορτὴ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐπῆλθε τὸ τέλος.

Ἐπηρετοῦσα τότε στὸ Ἀρσάκειο τοῦ Ψυχικοῦ, πὺ τὸ εἶχαμε μετατρέψει σὲ Στρατιωτικὸ Νοσοκομεῖο. Ὁ κ. Ἄντωνίου μὺ τηλεφώνησε ἐκεῖνο τὸ πρωινὸ ὅτι ἐβάρυνε ὁ Ἄλέξανδρος.

Ἐπῆγα στὴν Ἁγία Παρασκευή, ὅπου ἐφησύχαζε τοὺς τελευταίους μῆνες καὶ εὐρέθηρα κοντὰ του.

Ἐκάθησα δίπλα στὸ κρεβάτι του καὶ τοῦ κράτησα τὸ δεξὶ του χέρι. Ἦταν ἡμικαθισμένος σὲ μαξιλάρια, γιὰτι εἶχε ἐλαφρὰ δύσπνοια.

Σὲ λίγη ὥρα ἐτελείωσε ἤρεμος καὶ γαλήνιος, ὡς πραγματικῶς Χριστιανός.

Μόλις εἶχε κλείσει τὰ 33 του χρόνια.

ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ

Χειρουργός

Α. Γ. Ἀρχίατρος ἐ.ἀ.

ΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΟΜΟΛΟΓΟΥΝ

Οι σύγχρονοι επιστήμονες δεν βλέπουν πουθενά να αντιμάχονται ή επιστήμη με τὸ Χριστιανισμό. Ἀντίθετα, θεωροῦν ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐνισχύει τὴν πίστη στὸ Θεὸ καὶ μᾶς φέρνει πρὸς κοντὰ σ' αὐτόν. Οἱ ἐπιστήμονες ἀναγκαστικά παραδέχονται, ὅπως μᾶς λέει ὁ μεγάλος φιλόσοφος τῆς ἐποχῆς μας Ν. Μπερδιάγεφ, ὅτι «Ἡ ἐπιστήμη ποὺ γνωρίζει τὰ ὅρια τῆς δὲ μπορεῖ νὰ ἀποδείξει οὔτε πῶς ὑπάρχει οὔτε πῶς δὲν ὑπάρχει Θεός» καὶ καταλήγει, λέγοντας, «καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀρνηθεῖ τὸν Θεὸ πάλι δὲν μπορεῖ νὰ ξεπεράσει τὴν ἀνάγκη τοῦ Θεοῦ ποὺ αἰσθάνεται μέσα του».

Οἱ ἐπιστήμονες σήμερα δέχονται ὅτι δὲν ὑπάρχει σύγκρουση ἀνάμεσα στὴν πίστη σὲ προσωπικὸ Θεὸ καὶ στὴν ἔρευνα ἐνὸς ἐπιστημονικοῦ φαινομένου. Ἡ σύγκρουση ἢ γιὰ νὰ ἀκριβολογήσουμε, ἡ σύγκρουση βρίσκεται στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ ἄς τοὺς ἀκούσουμε τί μᾶς λένε συγκεκριμένα στὸ θέμα αὐτό. Ἀποτελεῖ ὕμνον γιὰ τὴν Ἁγία Γραφή ἢ ὁμολογία τοῦ Γάλλου ἀκαδημαϊκοῦ Lapparent. «Ἄν μοῦ ἀνάθεταν, γράφει, νὰ δώσω συνοπτικὰ σὲ 40 γραμμὲς τὰ αὐθεντικότερα δεδομένα τῆς Γεωλογίας καὶ Γεωγονίας, θὰ ἀντέγραφα τὸ κείμενο τῆς "Γένεσης" τοῦ Μωϋσῆ». Ὁ θεμελιωτῆς τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν Ρ. Βάκων, διεκήρυσσε ὅτι δὲν ὑπῆρχε κανένας φόβος ἢ ἐπιστήμη νὰ μειώσει τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα καὶ χαρακτηριστῆριζε τὸ Χριστιανισμό ὡς τὸ ἄλατι ποὺ προφυλάσσει τὴν ἐπιστήμη ἀπὸ τὴ σήψη. Οἱ Γαλιλαῖος καὶ Νεύτων παραδέχονταν ὅτι ἡ βαθιὰ γνώση καὶ ἔρευνα ὁδηγεῖ στὸ Θεό. Ὁ Ἀστρονόμος Herschel γράφει: «Ὅλες οἱ ἀνακαλύψεις φαίνεται ὅτι γίνονται μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ ἐνισχύσουν πρὸς πολὺ

τὶς ἀλήθειες τῆς Ἁγίας Γραφῆς». Πραγματικά, ἂν ὑπάρχει ἓνα βιβλίο, τὸ ὁποῖο δὲ φοβάται ποτὲ τὴν ἔρευνα, τὶς ἀνακαλύψεις καὶ τὶς ἐξελίξεις τῆς Ἐπιστήμης, αὐτὸ εἶναι ἡ Ἁγία Γραφή. Γιατὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ εἶναι αἰώνια καὶ ἀκατάλυτα. «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι» (Ματθ. κδ' 35). Ὁ φυσιοδίφης Huxley λέει ὅτι: «Ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ θρησκεία εἶναι δίδυμες ἀδελφές, ὁ δὲ χωρισμὸς τους θὰ ἦταν θάνατος καὶ τῶν δύο».

Ὁ φιλόσοφος, ἐξ ἄλλου, Spencer πάλι διατείνεται ὅτι «ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη εἶναι θρησκευτικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρμονικὴ συνεργασία ἐπιστήμης καὶ θρησκείας θὰ προέλθει ἡ πνευματικὴ ζωή». Ὁ Κέπλερ πίστευε ὅτι μέσα στὴ δημιουργία ἀγγιζε τὸν Θεό. Τὸ θέαμα τοῦ οὐρανοῦ δυνάμωνε ὁλόένα καὶ πρὸς πολὺ τὸ θαυμασμό του. «Ὅσο ἐμβάθυνε στὴ μελέτη τῶν οὐρανίων σωμάτων, τόσο αἰσθανόταν τὴν πίστη του νὰ μεγαλώνει καὶ τὸ σεβασμὸ του στὸ δημιουργὸ νὰ αὐξάνει. Ὁ Euler, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους μαθηματικοὺς τοῦ 18ου αἰώνα, ὑπῆρξε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ὑπερασπιστὲς τῆς θεϊκῆς ἀποκάλυψης. Τὸ ἴδιο μπορούμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸν ἐπιστήμονα Gauss καὶ γιὰ τὸν κορυφαῖο μαθηματικὸ Cauchy: «Εἶμαι Χριστιανός, διακήρυσσε ὁ Cauchy, πιστεύω δηλαδὴ στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μ' ὅλους τοὺς μεγάλους ἐπιστήμονες τῶν περασμένων αἰώνων, οἱ ὁποῖοι ἐτίμησαν πρὸς πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴ φιλοσοφία καὶ ἐδόξασαν τὶς Ἀκαδημίες μας». Ὁ Λόρδος Kelvin, ὁ Faraday καὶ ὁ Maxwell — καὶ οἱ τρεῖς μεγάλοι φυσικοὶ — συνδύασαν τὶς ἐπιστημονικὲς τους γνώσεις μὲ μιὰ θερμὴ πί-

στη στο Χριστιανισμό. Πίστευαν ότι όσο πιο βαθιά καλλιεργείται η επιστήμη, τόσο μάς απομακρύνει από την αθεΐα. Ο μεγάλος πάλι έρευνητής των βιολογικών φαινομένων και μεγάλος άνθρωπιστής Παστέρ, έλεγε: «Όσο πιο πολύ ασχολούμαι με τη μελέτη της φύσης, τόσο περισσότερο θαυμάζω και καταπλήσσομαι με τὰ έργα του Δημιουργού. Μέσα στο εργαστήριό μου, κατά τη διάρκεια των εργασιών μου, προσεύχομαι, προσεύχομαι συνεχώς».

Και ο M. Planck (βραβείο Νόμπελ φυσικής) λέει: «Η Θρησκεία και η Φυσική συναντώνται στο θέμα που λέγεται ύπαρξη και φύση και διαπιστώνουν μια ανώτατη δύναμη, η οποία διευθύνει τον κόσμο. Ακόμη αναγνωρίζει, ότι υπάρχουν πραγματικές και γεγονότα, οι οποίες είναι ανεξάρτητες από τις αισθήσεις μας και έχουν πολύ μεγαλύτερη αξία απ' ό,τι ο πλούσιος θησαυρός όλου του αισθητού μας κόσμου». Έπίσης, ο Einstein (βραβείο Νόμπελ) τονίζει ότι: «Η επιστήμη χωρίς θρησκεία μοιάζει με ανάπηρο και δεν νοείται θρησκεία χωρίς επιστήμη». Και ο Compton (βραβείο Νόμπελ) και αυτός γράφει ότι: «Η επιστήμη βοηθά τον άνθρωπο να γίνει πραγματικά άνθρωπος και η θρησκεία τον βοηθά να γίνει θεός». Αλλά και οι διάσημοι αστρονόμοι και μαθηματικοί: Abbot, Jeans, Milne, Russell, Picard, Jordan, Weyl, οι φυσικοί Pupin, de Broglie, Schrölinger, Sommerfeld, Miller, Thomson κ.α. καθώς και οι πρωτοπόροι της κατάκτησης του διαστήματος von Braun και Oberth περιλαμβάνονται στους επιστήμονες οι οποίοι πιστεύουν και διακηρύσσουν την πίστη τους.

Εξ άλλου, ο Δημ. Αιγινήτης, Ακαδημαϊκός, Διευθυντής του Έθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών και καθηγητής της Αστρονομίας, κατά τον προεδρικό του λόγο στην Ακαδημία το 1929, κατέληξε: «Στην επιστήμη συναντώνται σοβαρές ένδειξεις αν όχι αποδείξεις, οι οποίες συνηγορούν και

έρχονται όλες μαζί να ενισχύσουν ήθικα την ύπαρξη της ανώτερης δημιουργικής δύναμης στον κόσμο. Καμιά ένδειξη και ακόμα περισσότερο καμιά απόδειξη δεν υπάρχει που να αποδείχνει το αντίθετο. Και αν δεν μπόρεσε κανείς να αποδείξει το ποιός και από πού υπάρχει ο δημιουργός του κόσμου, άλλο τόσο δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι είναι σε θέση να αποδείξει ότι δεν υπάρχει. Σ κ έ φ τ ο μ α ι ἄ ρ α ὑ π ἄ ρ χ ε ι θ ε ο ς». Και η δήλωση της Χριστιανικής Ένωσης Έπιστημόνων, η οποία έκυκλοφόρησε το 1946 και υπογράφτηκε από ακαδημαϊκούς καθηγητές Πανεπιστημίων και εκπροσώπους της διανοήσης και στη συνέχεια προσυπογράφτηκε από ξένους επιστήμονες παγκοσμίου κύρους, τονίζει με τη σειρά της πολύ κατηγορηματικά: «Η προσπάθεια να φανεί η επιστήμη ότι διάψευσε τη χριστιανική πίστη, δεν έχει κανένα επιστημονικό στήριγμα ή βάση. Κανένας δεν έχει το δικαίωμα να ανακατεύει την επιστήμη στο πεδίο όπου βρίσκονται τὰ μεγάλα μεταφυσικά προβλήματα και να χρησιμοποιεί το όνομα και το κύρος της επιστήμης για να στηρίζει την πολεμική έναντίον της χριστιανικής πίστης». Και ο Δ. Κωτσάκης, καθηγητής της Αστρονομίας, τονίζει την αναγκαιότητα της χριστιανικής πίστης γράφοντας: «Καθόλου αδιάφορο για πολλούς από μᾶς τούς επιστήμονες δεν είναι η πίστη στο Θεό και τώρα πολύ περισσότερο από κάθε άλλη φορά είναι ανάγκη η πίστη αυτή».

Υπάρχουν γνώμες όμολογίας πίστης στο Θεό και τον Χριστιανισμό πολλών επιστημόνων σε διεθνές επίπεδο δημοσιευμένες στους τόμους των «Ακτίνων» και σε ξεχωριστά βιβλία που μπορεί ο αναγνώστης να βρει πολλά και να βοηθηθεί στον πνευματικό του προσανατολισμό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΥΡΙΚΑΚΗΣ

Μαθηματικός, Γεν. Επιθεωρητής Μ.Ε.

Ἐπίκαιρα

ΛΟΓΟΣ ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΩΣ !

“Οτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, σάν ἄτομο καί σάν κόσμος, ἀκολουθεῖ, στοὺς καιροὺς μας, μιὰν ἠθικὰ καθοδικὴ πορεία, δὲν ἀμφισβητεῖται σήμερα ἀπὸ κανένα. “Ὅπως ἄλλωστε καὶ τὸ ὅτι τὸ φυσικὸ τέρμα μιᾶς τέτοιας πορείας δὲν θὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ... τὸ χειρότερο πὺ μπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεῖς!

Συμβαίνει ὅμως —καὶ δὲν εἶναι, θέβαια, ἢ πρώτη φορά!— τοῦτο τὸ παράδοξο: Ὑπαίτια, θέβαια γι’ αὐτὸ «τὸ χειρότερο» εἶναι ἡ τάσι πὺ μᾶχεται τῇ χριστιανικῇ Πίστι, δηλαδὴ ὁ ὕλισμός καὶ ἡ ἀθεΐα. Οἱ τάσεις λοιπὸν αὐτές, ἀφοῦ ἀποδείχθηκαν κι ἐξακολουθοῦν νὰ δειχνονται γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἐγκληματικὲς καὶ κκακοῦργες, θὰ ἴπρεπε τώρα νὰ κληθοῦν ν’ ἀποκαταστήσουν τῇ φοβερῇ ζημιᾷ, τὴν καταστροφή πὺ προκάλεσαν! Ἄλλὰ πῶς καὶ μὲ ποιὰ μέσα, ἀφοῦ ὅ,τι ἀκριβῶς, ὑπῆρχε στὴν ἀνθρώπινη καρδιά κατὰλοιπο συνδέσμου κι ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ καὶ τὴν Ἀγάπη Του, τὸ κατέφανα οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἀρνήσεως;

Νά, ὅμως, πὺ ἐδῶ παρουσιάζεται, γιὰ μιὰν ἀκόμη φορά, τὸ ὑπερκόσμιο μεγαλεῖο τῆς Θείας Ἀγάπης: Τῇ σωτηρίᾳ τὴν προσφέρει πάλι Αὐτὸς πὺ δὲν ἔφταξε σὲ τίποτε, ὁ Ἀναμάρτητος, ὁ μόνος Ἀθῶος. Καὶ εἶναι τόση ἡ Ἀγάπη Του, ὥστε τὴν προσφέρει χωρὶς κἂν νὰ Τοῦ ζητηθῇ. Πραγματικά, μήπως ἐζήτησε κανεῖς ἄνθρωπος (οὔτε ἦταν δυνατὸ νὰ ζητήση!) τὸ “Εἶτζ; Καὶ τὴν ὁμαδικὴ «ἀνάκρουσι πρύμνας», πὺ σάλπισαν τώρα

τελευταῖα τὰ καθεστῶτα τοῦ παραπετάσματος, ποιά ἀνθρώπινη προσπάθεια μπορεῖ νὰ καυχηθῇ πῶς τὴν προκάλεσε;

Ο ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΧΘΡΟΣ

Ἄλλὰ δὲν σταματᾷ οὔτε ὡς ἐδῶ, δὲν σταματᾷ ποτέ, ἢ Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο: Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ σπουδαιότερη αἰτία πὺ σπέρνει τὸν θάνατο μέσα στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες δὲν εἶναι κἂν κάποιος φοβερὸς ἐχθρὸς πὺ ἔρχεται ἀπ’ ἔξω, ἀλλὰ —πραγματικά, καταντᾷ ἀπίστευτο!— ἓνας ἐχθρὸς πὺ ἐμεῖς οἱ ἴδιοι τὸν σταλάζουμε μέσα στὶς καρδιές μας, τὸν τρέφουμε ἐκεῖ ἀσταμάτητα, τὸν ἔχουμε «μὴ στάξη καὶ μὴ θρέξη» καὶ κάνουμε τ’ ἀδύνατα δυνατὰ γιὰ νὰ μὴν ἐνοχληθῇ, τὸ Ἄγχος —αὐτὸς εἶναι ὁ μεγάλος ἐχθρὸς!— ἀπὸ τίποτε, ἀλλὰ νὰ ροκανίζη ἀδιάκοπα τὶς ἀνθρώπινες καρδιές μας!

Λοιπὸν, τὸ Ἄγχος αὐτό, μοναδικὴ αἰτία δημιουργίας του ἔχει τὴν παράβασι τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ μόνος λόγος πὺ διαωνίζεται εἶναι, καὶ πάλι ἀπιστία πρὸς τὸν Θεὸ, παράβασι τοῦ θελήματός Του. Ἄς τὸ ἴδουμε αὐτὸ ἀπὸ πιὸ κοντά:

★

Πᾶνε πολλὰ χρόνια πὺ ἡ Ἐπιστήμη, ἀρχικὰ ἀντίθετη (τουλάχιστον ἀρκετοὶ ἐκπρόσωποί της), στὸν τρόπο ζωῆς πὺ συμβουλεύει ὁ Χριστιανισμός, ἀναγκάσθηκε νὰ συμφωνήση μαζὶ του κι ἔτσι τὶς «Δέκα Ἐντολές» δὲν τὶς διδά-

σκουν πιά μόνο οί ιεροκήρυκες, αλλά και κάποιοι άλλοι, όπως επιτυχημένα τους αποκάλεσαν, «ιεροκήρυκες με λευκές στολές». Αυτό διδάσκουν σήμερα, δλοένα και δες περισσότερους τομείς της Ήπιστήμης, ότι ή παράβασι τών έντολών του Χριστού έχει σαν άδυσώπητη κατάληξι (φυσική συνέπεια), τ ό "Α γ χ ο ς, πού δέν άφίνει τόν άνθρωπο νά χαρή τίποτε στη ζωή του.

Τό ότι ό άνθρωπος έχει κάμει Θεό του τό ύλικό συμφέρον, άδιαφορώντας για τό χρέος της Ήγάτης, τ ό ν ξ-χει μ ε τ α τ ρ έ ψ ει σ' ξ ν α ύ π ο ζ ύ γ ι ο, δεμένο σέ κάποιο άσταμάτητο μαγγανοπήγαδο, στερώντας τον μάλιστα κι άπό την παρηγοριά πού θα του χάριζε και τό άπλό έστω ένδιαφέρον για τόν άλλον άνθρωπο! Ή προσήλωσι, πάλι, στις έγκόσμιες άπολαύσεις, ιδίως τις έφάμαρτες, του δημιουργεί τ ρ α γ ι κ ά ά δ ι έ ξ ο δ α, ά λ υ τ α π ρ ο θ λ ή μ α τ α, πού δέν άφίνουν, σαν (δηθεν) διέξοδο, παρά την αυτοκτονία. Ή δηθεν «ελευθερη ζωή» τόν στερεϊ κι άπό τη μόνη άληθινή κι άνόθευτη χαρά της οικογένειας. Άπο παντού λοιπόν "Αγχος!

*

Και ένα ακόμη συμπληρωματικό στοιχείο, αυτό γενικώτερο: Θα πη ίσως ό σύγχρονος άνθρωπος: Κι αν συμφωνήσω κι έγώ πώς αυτό πού ό Χριστιανισμός ονομάζει Άμαρτία είναι ή άληθινή αίτία για τό "Αγχος κι έτσι τό άποφύγω, άποφεύγοντάς την, και πάλι δέν θα γλυτώσω άπό τό "Αγχος, πού δημιουργεί ή ά ν α σ φ ά λ ε ι α, ή άθεβαιότητα για τό μέλλον κι ακόμη ή κενότητα της σύγχρονης ζωής μας, ή έλλειψι ένδιαφέροντος, πού την κάνει άνούσια, άπαράδεκτη, άνάξια νά την ζη κανείς! Ή άπάντησι είναι πώς όλα αυτά θα λιγοστέψουν έντυπωσιακά (μέχρι θα εξαφανισθούν) και μόνο με τόν χριστιανικό τρόπο ζωής, μόλις τόν άκολουθήση ό άνθρωπος. Άλλά κι αν ύποτεθη ότι έτσι τό "Αγχος δέν θα έκτοπισθη έντελώς άπό την ψυχή του άν-

θρώπου, άπομένει νά εφαρμοσθή ή γενική έντολή της Ήγάτης του Θεού, ν ά Τ ό ν πιστέψουμε, δηλαδή (αυτό σημαίνει έδω τό νά Τόν πιστέψουμε) νά Τ ό ν έ μ π ι σ τ ε υ θ ο υ μ ε, κι έτσι νά έπιρρίψουμε σ' Αυτόν όλες τις άγωνίες μας, αυτές πού μäs δημιουργούν τό "Αγχος κι άπ ό κ ε ι και π έ ρ α ν ά χ α ρ ο υ μ ε ά λ η θ ι ν ά κ α ι μ ό ν ι μ α την ύπαρξι μας και τη ζωή μας, ένωμένη με τόν Ήησου Χριστό!

ΤΕΛΟΣ: ΣΤΗΡΙΞΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΙ !

Κι άς κλείσουμε καταφεύγοντας στην Πράξι —άφου αυτήν λέει πώς παραδέχεται ό σύγχρονος άνθρωπος: "Όλα τά παραπάνω δέν είναι θεωρίες, χωρίς άπόδειξι. Άντίθετα, είναι οί μ ό ν ε ς θ έ σ ε ι ς πού μαρτυρούνται όχι άπλά άπό την πλειοψηφία, άλλ' άπ ό τ ή ν π α μ ψ η φ ί α όλων εκείνων πού τις δοκίμασαν. (Και, φυσικά, ό λογικός έρευνητής δέν περιμένει νά τόν θεβαιώσουν για την άποτελεσματικότητα κάποιου φάρμακου άνθρωποι πού ...δ έ ν τ ό δ ο κ ί μ α σ α ν). Ψέμμα λοιπόν είναι τό λεγόμενο πώς ή πίστι δέν έχει άπόδειξι. Δέν μπορεί, θέβια, ν' άποδειχθή μαθηματικά, όπως ένα θεώρημα, ή μ' ένα πείραμα πού θα κάμουμε με διάφορα ειδικά όργανα. Άλλ' αυτό δέν σημαίνει (κάθε άλλο, μάλιστα!) πώς αυτός πού πιστεύει δέν έχει τούς λόγους του, και μάλιστα λόγους λ ο γ ι κ ά ά τ ρ ά ν τ α χ τ ο υ ς. Τέτοιος λοιπόν λόγος είναι, για κάθε λογικόν άνθρωπο, ή πληροφορία πού μäs δίνουν ό λ α τ ά έ κ α τ ο μ μ ύ ρ ι α τών ανθρώπων πού έμπιστεύθηκαν τόν έαυτό τους και τη ζωή τους στον Ήησου Χριστό και κέρδισαν, κατά την όμολογία τους, την άληθινή και άναφαίρετη εύτυχία. Γι' αυτό και στην έποχή μας —κι άς θεωρείται έποχή άπιστίας— δλοένα και περισσότεροι άνθρωποι, κ α ι μ ά λ ι σ τ α ν έ ο ι, μπαίνουν στην εύλογημένη στρατιά τών πιστών...

Τέλος, άς ξαναθυμηθούμε τό κύριο

θέμα μας: "Ας μὴ μᾶς τρομάζει ὁ κατακλισμὸς ἀπὸ τὰ δυσάρεστα ποὺ φανερόντοια κάθε τόσο. Πρέπει νὰ ἴδου-
με καὶ τὴν ὀλοφάνερη, θαυματουργικὴ καὶ θεραπευτικὴ ἐπέμβασι τῆς Ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ μας: Τὸ "Εἰτζ εἶναι μιὰ τέτοια (παρόμοια μὲ χειρουργικὴ) ἐπέμβασι. Ἡ μεταστροφή πολλῶν ἐχθρῶν τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἡ, τραγικὴ θέβαια, ὁμολογία τους, πῶς... «ἔκαμαν λάθος» εἶναι μιὰ ἄλλη. Πρέπει νὰ προσθέσουμε (μιὰ τρίτη —ἢ... χιλιοστή) τὸ ὅτι ἡ ζωὴ μας φθίρεται, κατατρώγεται ἀπὸ τὸ "Αγχος, ποὺ (μόνο) μὲ τὴν καταφυγὴ στὴ χριστιανικὴ Πίστι μπορεῖ νὰ πολεμηθῆ κατὰ κράτος!

ΕΚΛΟΓΕΣ

Τὰ «Ἐπίκαιρα» θὰ ἤθελαν νὰ μὴ κατηγορηθοῦν γι' ἄλλη μιὰ φορά πῶς... μόνο ἐπίκαιρα δὲν εἶναι, κι ἔτσι θ' ἀποπειραθοῦν, τώρα ποὺ αὐτὸ τὸ φύλλο «πέφτει» μέσα σὲς Ἐκλογές, νὰ ποῦν ἕνα σχετικὸ λόγο, ἔστω κι ἂν εἶναι δύσκολος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, θέβαια, πῶς τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι του χωριστικὸ, ἐνῶ ἀπὸ πολλοὺς διαχωρισμοὺς πάσχουμε, ὥστε... νὰ μὴ χρειάζωμαστε κι ἄλλον. Ἀκόμη, ἡ ἀνάμιξι μὲ «τὰ πολιτικά, ἔχει ἀφήσει τόσο δυσάρεστες ἀναμνήσεις, ὥστε τὸ θέμα, ἀπὸ πνευματικὴ ἀποψι, νὰ ἔχη κάπως δυσφημισθῆ.

Καὶ ὅμως ἡ Στήλη πιστεύει πάντα πῶς γιὰ ὅτι κακὸ ἔχει συμβῆ, ἢ ὑπάρχει φόβος νὰ συμβῆ, δὲν φταίει ἡ ἀνάμιξι «καθ' ἑαυτὴν», ἀλλὰ ὁ τρῶπος ποὺ θὰ πραγματοποιηθῆ αὐτὴ, στὴν κάθε συγκεκριμένη περίπτωσι. Καὶ τὸ χρέος τοῦ πιστοῦ εἶναι (ὅπως καὶ σὲ κάθε ἐκδήλωσι τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς) νὰ μὴν ἐπηρεασθῆ ἢ συμπεριφορὰ του ἀπὸ τ' ὀποιοδήποτε «κακὸ προηγούμενο», ἀλλ' ἀντίθετα, αὐτὸς, μὲ τὴ δική του σωστὴ τοποθέτησι καί, γενικά, σωστὴ συμπεριφορὰ νὰ συμβάλῃ γιὰ νὰ οἰκοδομηθοῦν «ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὀ-

σα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλή, ὅσα εὐφῆμα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος».

Ἡ πρώτη, λοιπὸν, σκέψι ποὺ πρέπει ν' ἀπασχολῆ τὸν κάθε ψηφοφόρο εἶναι ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐκλογῆς ποὺ θὰ κάμῃ, ἀφοῦ ἀπ' αὐτὴν θὰ ἐπηρεασθῆ ὁ τρόπος ποὺ θὰ διοικηθῆ ἡ πατρίδα μας. Τὰ κριτήρια λοιπὸν τῆς ἐκλογῆς πρέπει νὰ ἴναι πολὺ σπουδαῖα, κρίσιμα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ παρακατιανῆς σειρᾶς λόγους, προσωπικὲς προτιμήσεις ἢ ἀτομικὰ συμφέροντα.

Γιὰ τὸν πιστὸ, καίριο κριτήριον ἀποτελοῦν οἱ πεποιθήσεις τοῦ καθενός, δηλαδή ὁ σύνδεσμός του μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησίᾳ μας. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν πληροφορηθῆ ὁ ψηφοφόρος, ἀπὸ ὅσα λέει ὁ ὑποψήφιος καί, ἀκόμη περισσότερο, ἀπ' ὅσα πράττει. (Τώρα τελευταῖα ἀκούσθηκε ἡ πληροφορία ὅτι στὰ Κόμματα ἀπευθύνθηκα κατ'ἀλληλο ἐρωτηματολόγιο, γιὰ τὶς ἀρχές καὶ τὸ πρόγραμμά τους). Θὰ εἶναι φυσικὰ, συμφορὰ γιὰ τὸ "Ἔθνος ἂν ἐκλεγῶν πρόσωπα ποὺ ἀντιμάχονται (ἢ κοροϊδεοῦν) τὴ χριστιανικὴ πίστι. Τί καλὸ μπορεῖ νὰ περιμένῃ κανεὶς ἀπὸ τέτοιους ἀνθρώπους! Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ πιστοὶ ἔχουμε τὴν ὑποχρέωσι καὶ νὰ πληροφωρήσομε συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ γνωστοὺς (ἀλλὰ γιατί ὄχι καὶ ἀγνωστοὺς, ἂν τὸ μπορούμε;) σχετικὰ μὲ τὴν κοσμοθεωριακὴ τοποθέτησι τῶν ὑποψηφίων. Τὶς γνώσεις τους, τὴν ἐμπειρία τους καί, γενικά, τὴν ἱκανότητά τους, θεβαίως θὰ τὰ λάθῃ ὑπ' ὄψει τοῦ ψηφοφόρος, ἀλλὰ τὸ πρῶτο καὶ κύριο εἶναι νὰ πρόκειται γιὰ συνειδητοὺς χριστιανούς! Αὐτὴ ἡ ἰδιότητα ἐξασφαλίζει σωστὴ κρίσι σὲ χιλία δυὸ μεγαλύτερης (ὅπως ἡ ἑλληνικότητα καὶ ὁ σωστὸς πατριωτισμὸς) ἢ μικρότερης (ὅπως τὰ ἐπὶ μέρους οἰκονομικὰ) σημασίας ζητήματα.

Π. ΚΛΩΝΑΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΠΡΟ-ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΙΡΗΝΗΣ

Ἄγαπητὲς «Ἀκτίνες»,

Μὲ τὸ ἄρθρο τοῦ καθηγητῆ κ. Χριστοφ. Διακόπουλου στὸ τεύχος τοῦ Ἀπριλίου τ.ἔ. ἐπανερχοῦνται οἱ «Ἀκτίνες» — ἰδὲ καὶ τὸ σχετικὸ ἄρθρο τοῦ κ. Γεωργ. Μελέτη στὰ τεύχη Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου 1985— σὲ ἓνα καίριο πρόβλημα τοῦ αἰώνα μας, στὸ μεγάλο θέμα τῆς Εἰρήνης. Ἀναλύοντας τὴν κατάσταση στὸ σύγχρονο κόσμο καὶ τὶς προσπάθειες εἰλικρινεῖς καὶ μὴ, πὺ καταβάλλονται γιὰ τὴν ἐπίτευξη ἐνὸς status ἔστω ἀσταθοῦς ἰσορροπίας ὁ ἀρθρογράφος καταλήγει: «Σήμερα εἶναι ἀνάγκη ὅσον ἴσως ποτὲ ἄλλοτε οἱ ἄνθρωποι νὰ βιώσουν τὴν ἀγάπη, γιὰ νὰ βιώσουν τὴν πολυπόθητη εἰρήνη. Σήμερα εἶναι ἀνάγκη νὰ βιώσουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀγάπη ὅπως τὴν βίωσε Ἐκεῖνος, πὺ ἀπλόωσε τὰ χέρια Του πάνω στὸν Σταυρὸ γιὰ ὅλη τὴν Οἰκουμένη».

Εἶναι λοιπὸν καιρὸς, ὕστερα ἀπὸ τόσες ἀνεπιτυχεῖς ἀπόπειρες, νὰ γίνῃ κατανοητὸ ὅτι ἡ Εἰρήνη μόνον κάτω ἀπὸ τὸ Σύμβολο τοῦ Σταυροῦ εἶναι ἐφικτή. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια ἐπισημαίνεται κίβλας στὰ πρῶτα αἰτήματα τῆς θείας Λειτουργίας, ὅπου οἱ πιστοὶ ζητοῦν πρῶτα «τὴν ἄνωθεν εἰρήνην καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν» καὶ ὕστερα «τὴν εἰρήνην τοῦ συμπαντος κόσμου...». Αὐτὸ ὑποδηλώνει ὅτι πρέπει νὰ προηγηθεῖ ἡ κατακόρυφη κίνηση τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν Πηγὴ τῆς Εἰρήνης, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει κατόπιν ὡς καρπὸς αὐτῆς τῆς τάσεως στὸ ὀριζόντιο ἐπίπεδο τῆς ἐγκόσμιας ζωῆς τῶν λαῶν.

Εἶναι μὴ ἀλήθεια πὺ δὲν ἀποκαλύφθηκε σήμερα μόνον, ὕστερα ἀπὸ τὶς πικρὲς ἐμπειρίες τοῦ αἰῶνα μας, ἀλλὰ τὴν εἶχαν ἐπισημάνει καὶ οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, πὺ ἔζησαν καὶ αὐτοὶ ἀνάλογες ταραχῶδεις ἐποχὲς καὶ εἶδαν νὰ κλονίζεται ἡ ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὶς εὐρύτερες ἐπιπτώσεις πὺ εἶχε στὴ ζωὴ τῆς Βυζαντινῆς Αυτοκρατορίας. Γι' αὐτὸ «ἡ πατερικὴ σκέψη — σημεῖων ὁ καθηγητῆς π. Κωνσταντῖνος Φούσκας στὸ βιβλίο του «Εἰρήνη» — περιγράφει τὴν εἰρήνη ὡς ἀγαθὸ, πὺ ἀπαιτεῖ σοβαρὴ ὑποδομὴ, σύνδεση μὲ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν εἰδικὴ φροντίδα τόσο γιὰ τὴν ἀπόκτησὴ τῆς, ὅσο καὶ γιὰ τὴν διατήρησὴ τῆς ἓνα ἀγαθὸ πὺ πρέπει νὰ ἔχει μονιμότητα, νὰ ἐφαρμόζεται χωρὶς ἐξαιρέσεις καὶ νὰ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὴν θεία Βουλὴ».

Χρειαζεται μὲ ἄλλα λόγια «Παιδεία

Εἰρήνης», ὅπως τὴν ἀναλύει καὶ στὸ ὁμώνυμο βιβλίο του ὁ καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς κ. Ἰωάν. Μαρκαντώνης. Ἀνάμεσα στὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐμπέδωση τῆς εἰρήνης εἶναι ἡ ἀνιδιοτέλεια, ἡ κοινωνικὴ προσφορὰ καὶ ἡ ἐν γένει ἀνάπτυξη τοῦ πνεύματος τῆς ἀγάπης, ὅπως αὐτὰ τὰ ἐβίωσαν καὶ τὰ βιώνουν ὁμάδες καὶ ἄτομα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ μεγάλο Πρότυπο, τὸν Κύριο Ἰησοῦν Χριστόν. Παραδείγματα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας στὴν ὁποία ἐντάσσεται καὶ ἐκείνη τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ κινήματος, μαρτυροῦν ὅτι δὲν εἶναι κενὸς λόγος ἡ κίνηση αὐτῆς τῆς ἀγάπης. Ὁ ἱατρός κ. Ἀθαν. Καραντώνης καὶ ὁ κ. Ἀγαπ. Περιδῆς μᾶς θύμισαν πρόσφατα (στὸ τεύχος Ἀπριλ. 1989) τὴν δράση στὸν εἰδικὸ αὐτὸν τομέα τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἱερωνύμου Κοτσῶνη. Ἄλλωστε καὶ τὸ μεγάλο παράδειγμα τοῦ Ρασούλ Φολερώ μὲ τὴν φροντίδα του γιὰ τοὺς Ἰασηνικοὺς πέραν συνόρων καὶ φυλῶν, πὺ εἶχε ἀπήχηση καὶ στὸν τόπο μας, ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀλήθεια, ὅτι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη εἶναι ἀρετὲς συνάλληλες.

Στὸν εἰδικότερο αὐτὸν τομέα τῶν κινήματων τῆς Εἰρήνης πὺ ἔχουν ἀναπτυχθεῖ στὶς σύγχρονες κοινωνίες, δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει, ὅτι αὐτὰ δὲν ἀποτελοῦν μονοπῶλιο τῶν ὁποιοδήποτε προπαγανδιστῶν, πὺ ἀρκοῦνται ἐνῖστε σὲ μίαν ὑποκριτικὴν εἰρηνολογία, ἀλλὰ ἔχουμε καὶ πὺ γνήσιες ἐκδηλώσεις πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτόν, πὺ πολλὲς κατευθύνονται ἀπὸ τὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ἀπὸ τὸ Βατικανό, (σχετικὲς ἐγκύκλιοι τοῦ Πάπα 1963-1967), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς τοπικὲς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Ὅλα αὐτὰ μαρτυροῦν ὅτι ὑπάρχει ἀρκετὴ δύναμη στὸ σῶμα τῶν πιστῶν γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῶν μεγάλων αὐτῶν ἰδανικῶν. Οἱ ἀνάγκες ὁμως εἶναι τόσο μεγάλες, τεράστιες καὶ τὸ πρόβλημα τῆς εἰρήνης τόσον δέξ, ὥστε κανεὶς δὲν δικαιούται νὰ ἐφησυχάζει μὲ ἓνα minimum προσφορᾶς καὶ δράσεως στὸν εὐαίσθητο αὐτὸν τομέα.

Μὲ ἐκτίμηση
ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΤΟ 15ον ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ
ΙΑΤΡΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Ἄγαπηταὶ Ἀκτίνες,

Ἡ Ἱατρικὴ Ἐταιρεία Ἀθηνῶν ἐπραγματοποίησε τὸν Μάϊον τὸ 15ον Πανελλήνιον Ἱατρικὸν Συνέδριον.

Αἱ ἐπιστημονικὰ ἀνακoinώσεις, αἱ συζητήσεις, αἱ διαλέξεις κ.τ.δ. ἐχαρακτηρίσθησαν ἀπὸ ἀνάλογον σοβαρότητα, ἐπι-

μέλειαν και προσήλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ιατρικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνίας γενικότερα, πὸ ἀναγνωρίζει τὴν ἀξίαν τοῦ Ιατρικοῦ ἐπαγγέλματος.

Οἱ νεώτεροι Ιατροὶ μὲ τὸν αὐθορμητισμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς κατακτησεως τῆς γνώσεως προέβδαν ἀξιόλογα ἐργασίες καὶ μὲ σεμνότητα ἐπεδίωξαν νὰ ἐμφανίσουν τὴν ἐπιστημονικὴν των πρὸδον. Οἱ παλαιότεροι πάλιν μὲ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἱατρικὴν Ἐπιστήμην καὶ στοργὴν γιὰ τοὺς συναδέλφους των ἐχρωμάτισαν τὰς διαλέξεις καὶ συζητήσεις μὲ τὴν πείραν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητά των.

Ἰδιαίτερη προσπάθεια κατεβλήθη ἀπὸ τοὺς ὀμιλητάς, ὥστε ἡ ὄλη ἀτμόσφαιρα τοῦ Συνεδρίου νὰ προσαρμοσθῇ μὲ τὸ διάχυτον πνεῦμα τῶν ἐπιδιώξεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Εἶναι φυσικόν, ἀφοῦ ἡ Ἑλλάς τείνει νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὴν ἐνιασίαν Εὐρώπην καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ μέλλον θὰ σκεπτόμεθα καὶ ὡς Εὐρωπαῖοι.

Ἡ συμβολὴ μας ὅμως εἰς αὐτὴν τὴν ἔνταξιν ἔχει δυνατότητες νὰ ἀποδειχθῇ οὐσιαστικώτερη καὶ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα νὰ ἀντλοῦμεν ὑποδείγματα, ὅπως π.χ. αἱ «ἀμφικτιονίαι» διὰ τὸ πολιτικὸν μέλλον τῆς Εὐρώπης.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἱατρικὴ μὲ τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν Πίστιν εἰς τὸν ὑπερφυσικὸν παράγοντα ἀνοίγει τοὺς καινούργιους ὀρίζοντες τῆς ὑγείας καὶ τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας, πὸ τὸσον ποθεῖ ὁ σύγχρονος ταλαιπωρημένος ἄνθρωπος. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προβλέψωμεν τὰς τεχνικὰς ἐξελιξεις τῆς Ἐπιστήμης, ἀλλὰ δὲν θὰ πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγῃ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἕνα ἄπλοῦν δημιούργημα μέσα εἰς τὸ σύμπαν, ἔχει ἀνάγκη διαφωτισμοῦ καὶ καθοδηγήσεως, πὸ θὰ ρυθμίζουσι τὸ μέλλον του. Ἡ τεχνολογία καὶ αἱ πολιτικαὶ νομοθεσίαι προορίζονται γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν μποροῦν νὰ θεμελιώσουν ἕνα πολιτισμὸν ἢ νὰ ἀντικαταστήσουν ὅσα ἔθεσμοθέτησεν ἡ Φιλάνθρωπος Σοφία.

Μόνος του ὁ ἄνθρωπος δὲν κατέχει παρὰ ἐλάχιστες γνώσεις ἀπὸ τὸν γύρω του κόσμον, τὸ ὀπτικὸν πεδίου του εἶναι περιορισμένον καὶ ἡ κρίσις του πλανᾶται πολλὰς φορὰς.

Τὸ τοῦ Ἱπποκράτους «ἡ πείρα σφαλερῆ» ἰσχύει καὶ μετὰ τὸσους αἰῶνες.

Πόσες πάλιν προτακαλήψεις μας τίς ἐπενδύομεν μὲ τὸν ἐπιστημονικὸν μανδῦαν, ἔχομεν τὴν ἀπαίτησιν νὰ τίς ἀποδεχθοῦν οἱ ἄλλοι ἀσυζητητί, ἐνῶ σ' ἄλλες περιπτώσεις παρασυρόμεθα ἀπὸ τὸ «μοντέρνο» καὶ ἀξιῶνομεν νὰ προσανατολιζέται ἡ Ἱατρικὴ πρὸς ὅ,τι ἐμφανίζεται νεώτερο, χωρὶς νὰ πολυεξετάζουμε, ἂν εἴ-

ναι καὶ ἀληθινὸν.

Αὕτη ὅμως ἡ φυσίσις γιὰ τίς γνώσεις μας, εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνη.

Λησμονεῖται ἀκόμη ὅτι ὀλόκληρος ἡ Καινὴ Διαθήκη ἀλλὰ καὶ ἡ Παλαιὰ εἶναι γραμμέναι εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἔχομεν τὴν δυνατότητα ἀπὸ αὐτοῦσια τὰ κείμενα νὰ ἀντλοῦμεν ἔνοιες καὶ νοήματα χρήσιμα εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας. Αὐτὰ τὰ κείμενα, πὸ σοφὰ καθοδηγοῦν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, εἶναι εὐκόλον νὰ γίνουσι κτῆμα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Εὐρωπαίων Ιατρῶν καὶ πηγὴ ἐμπνεύσεων τῆς διεθνούς Ἱατρικῆς Κοινότητος.

Ἀπὸ αὐτὰ ἀναγνωρίζομεν τὸ περιορισμένον τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, μαθητεύομεν εἰς τὴν ἐπιμελῆ, συνεχεῖ ἐκπαίδευσίν μας, τὴν εὐσυνειδησίαν, πὸ ἀπαιτεῖ ἡ ἀσκησης τοῦ ὑπευθύνου ἐργου μας καὶ ἡ κοινωνία ἀποδέχεται καὶ τιμᾷ τὸν Ιατρὸν γιὰ τὴν ἐπιστήμην του.

Δὲν εἶναι θέβαια ἀρκετὴ ἡ χρῆσις φράσεων τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς γιὰ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν Ἱατρικὴν σκέψιν. Ἡ Βιολογία καὶ ἡ Ἱατρικὴ ἔχουν ἀνάγκη καὶ σήμερα καὶ εἰς τὸ μέλλον, ὄχι ὅσα ὁ ἀποστατημένος ἄνθρωπος ζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ ὡς δῆθεν ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἀλλὰ νὰ ἀποκόψῃ τοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὸν δρόμον τῆς ἐπιστροφῆς ἀποφασιστικὰ, ἀφοῦ ἄλλωστε ὁ ἄνθρωπος τοῦ τέλους τοῦ Κ' αἰῶνα ἔχει δοκιμάσει τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ξυλοκέρατα τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεών του μὲ τὸν φιλάνθρωπον Πατέρα.

Πόσον ἐστοίχισεν αὕτη ἡ ἀπομάκρυνσις μαρτυρεῖ ἡ σημερινὴ πραγματικότης. Ὁ ἀλκοολισμὸς, ἡ ἀπαθλῶσις τῶν ναρκωτικῶν, ἡ τραγωδία τῶν ἀμβλώσεων, τὸ AIDS, τὸ κατάντημα τοῦ τρίτου κόσμου εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀπογοητεύσουν, ὅποιον καλοπροαίρετα καταπιάνεται μὲ τὴν λύσιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Δὲν εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ διανοητικὴ ἐκπαίδευσις, οὔτε τὰ ἀφθονα ὑλικά μέσα τῆς ἐποχῆς μας, πὸ θὰ ἀναπατέρωσουν τὴν ἐλπίδα καὶ θὰ προσφέρουν τὴν λύτρωσιν.

Ἐκεῖνος πὸ «διήλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος» ἐξακολουθεῖ νὰ προσδοκᾷ τὴν ἐπιστροφήν του ἀσώτου.

Καὶ ἡ ἐπιστήμη, ὅταν πορευέται ταπεινὰ ἔχει τίς προϋποθέσεις γιὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς πρὸς τὸν Μοναδικὸν Λυτρωτὴν, πὸ θὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν ὀλοκληρωτικὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀκύμαντον εὐτυχίαν.

Μὲ ἰδιατέραν τιμὴν
Α. ΠΕΡΙΔΗΣ
Ἱατρὸς

«ΣΤΟΝ ΒΩΜΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ»

Κύριε Διευθυντά,

Πριν από έκατό άκριβώς χρόνια, στις 15 'Απριλίου του 1889, μιά μεγάλη καρδιά σταμάτησε νά χτυπά. Ήταν ή καρδιά του θρυλικού Ιεραποστόλου τών Χανσενικών του Μολοκάι, π. Δαμιανού (Damien De Veuster).

Γεννήθηκε τὸ 1840 στὸ Τρεμελό, ἕνα ὀμορφο χωριὸ τῆς Φλάνδρας, σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λουβαίν, καὶ τὸ καλοκαίρι τοῦ 1864, μόλις 24 ἐτῶν ἀποβιβαζόταν στὴν Χαβάη γιὰ νὰ δοθεῖ ὀλόψυχα στὸ ἔργο τῆς Ιεραποστολῆς.

Υστερα ἀπὸ ὀκτὼ χρόνια ἐντατικῆς Ιεραποστολικῆς δράσεως σὲ διάφορες ἐπαρχίες τῆς Χαβάης πηγαίνει στὸ νησί Μολοκάι γιὰ νὰ ἀφιερῶσει τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του στὴν ὑπηρεσία τῶν χανσενικῶν ἐκεῖ. Εἶχε διαβάσει στὴν «Ἐφημερίδα τῆς Χαβάης» μιά περιγραφή γιὰ τὶς ἀθλιές συνθήκες διαβιώσεως τῶν ἀσθενῶν, ἡ ὁποία κατέληγε μὲ μιά ἐκκλησιεὺχή νὰ θρυσκόταν ἕνας Ιεραπόστολος ἢ μιά ἀδελφή τοῦ ἐλέους γιὰ νὰ ἀνακουφίσει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς. Ἡ ἐκκλησιεὺχὴ αὐτὴ θεωρήθηκε ἀπὸ τὸν π. Δαμιανὸ προσωπικὴ κλήση τοῦ Θεοῦ σ' αὐτόν...

Ἐκεῖ στὸ Μολοκάι βρῆκε 800 περίπου ἐγκαταλελειμμένους ἀσθενεῖς ἀπ' τοὺς ὁποίους οἱ 100 ἦσαν Χριστιανοί. Στὴν παρουσία τοῦ νεαροῦ Ιεραποστόλου οἱ ἄρρωστοὶ ἀναθάρρησαν, ἀνέκτησαν τὸ ἠθικὸ τους.

Ἀπὸ τὴν πρώτη κι ὅλας στιγμῆ, ὁ π. Δαμιανὸς θάλληκε ν' ἀναμορφώσει τὸ «χωριὸ» καὶ νὰ δημιουργήσει στοιχειώδεις ὑγιεινὲς συνθήκες διαβιώσεως. Σὲ λίγα χρόνια, ὁμορφα σπιτάκια ἀντικατέστησαν τὶς ψάθινες καλύβες, κτίσθηκε ἡ ἐκκλησία, τὸ πρεσβυτέριο, τρία ὄρφανοτροφεία, ξυλουργικὰ καὶ ἄλλα ἐργαστήρια. Ἀργότερα κατασκεύασε καὶ ὕδραγωγεῖο. Ἀπ' τὸν δημιουργοῦ αὐτὸν ὄργασμὸ δὲν ἔλειψε καὶ ἡ ψυχαγωγία. Μιά χορωδία ἀρχικὰ καὶ μιά μικρὴ μπάντα ἀργότερα, σκόρπιζαν γύρω εὐθυμούς. Οἱ Κανάκοι, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν πλειοψηφία τοῦ νησιοῦ, ἀπὸ τὴν φύση τους ναχηλικοὶ καὶ φυγόπονοι, βρῆκαν στὸ πρόσωπό του τὸν ἄνθρωπο ποὺ τοὺς δραστηριοποίησε καὶ τοὺς ἔδωσε νόημα στὴ ζωῆ. Τὰ θράδσα, συγκέντρωνε τὸ ποίμνιό του στὴν ἐκκλησία καὶ τοὺς μίλουσε γιὰ τὶς ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἡ φήμη του γρήγορα ξεπέρασε τὰ σύνορα τοῦ μικροῦ νησιοῦ γιὰ νὰ φτάσει στὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀμερικὴ. Πολλοὶ συγκινήθηκαν καὶ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ, ἐφόδια καὶ φάρμακα ἀρχίσαν νὰ παίρνουν τὸν δρόμο γιὰ τὸ Μολοκάι. Στὸ

«χωριὸ» ἐκεῖ τὸν ἐπεσεκέφθηκε καὶ ἡ βασιλομήτωρ Λιλίνο Καλάνι μὲ τὸν πρωθυπουργὸ τῆς χώρας καὶ τοῦ ἀπένειμε τὸ παράσημο Καλακάουα, τὴν μεγαλύτερη διάκριση τῆς ἐπικρατείας τῆς. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς ἀργότερα τοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνη του γιὰ τὴν ὄλη του Ιεραποστολικὴ προσφορά στὴν ἐπικρατεία του.

Δώδεκα ὅμως χρόνια ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ του στὸ Μολοκάι ἔμελε νὰ παρασημοφορηθεῖ καὶ μὲ τὸν θαρὺ σταυρὸ τῆς ἀρρώστειας. Ποτὲ ποὺ δὲν διανοήθηκε νὰ λάθει καὶ τὰ στοιχειωδέστερα μέτρα ὑγιεινῆς. Ἡ μεγαλόκαρδη αὐτὴ ἀφροντισιά του, σὲ μιά ἐποχὴ ἄλλιστα ποὺ δὲν ὑπῆρχαν φάρμακα καὶ ἡ νόσος στὰ τροπικὰ ἐκεῖνα κλίματα εἶχε τὴν μορφή ἐπιδημίας, τὸν ἐξέθετε καθημερινὰ σὲ κίνδυνο. Βέβαια τὸ ἴδιο θεὸ συνέθη καὶ στὸν συνεργάτη του καὶ διάδοχό του π. Dutton, ἂν καὶ ἔζησε στὸ Μολοκάι σαράντα ὀλόκληρα χρόνια. Ἡ ἀντίστροφη μέτρηση γιὰ τὸν π. Δαμιανὸ ἀρχισε. Παρὰ ταῦτα ἐργαζόταν σκληρὰ. Ἐχτίζε, νοσηλευε, κήρυττε... Αὐτὸ κράτησε τέσσερα μαρτυρικά χρόνια καὶ τὴν θροχερὴ νύχτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1889 ἄφηνε τὸν κόσμο αὐτὸν προφέροντας τὶς τελευταῖες του λέξεις: «ἀγαπημένοι μου λεπροί...». «Ἐξω ἀπ' τὸ πρεσβυτέριό του, συγκεντρωμένοι ὄλοι οἱ ἀσθενεῖς, γονατιστοὶ μέσα στὴν βροχή, προσευχόταν ὁ καθένας στὸν θεὸ τῆς θρησκείας του γιὰ τὸν ἀγαπημένο τους «μακοῦα» (πατέρα).

Σαράντα ἐπτά χρόνια ἀργότερα, ἔγινε ἡ μετακομιδὴ τῶν λεψιάνων του, στὴν γενέτειρα γῆ. Στις 3 Μαΐου τοῦ 1936 τὸ βελγικὸ πολεμικὸ «Μερκάτωρ» ἔμπαινε πληρῆστοιο στὸ λιμάνι τῆς Ἀμβέρσας μεταφέροντας τὰ ἀγία ὀστά τοῦ Ιεραποστόλου. Ὁ σημαϊοστολισμὸς τῆς πόλεως, οἱ κώδωνοκρουσίες καὶ οἱ κανονιοβολισμοί, ἀνήγγειλαν τὴν ἐπίστροφη τοῦ ἥρωα στὴν πατρίδα του. Στὴν προκυμαία τὸν ἀνέμενε καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς τοῦ Βελγίου. Ἡ ταφή ἔγινε μὲ τιμὲς βασιλικῆς. «Ὁ φτωχὸς ἀσθενὴς ἄφησε τὴν γῆ τοῦ πόνου καὶ τῆς χαρᾶς του κι ἀναγκάσθηκε νὰ δεχθεῖ τὴν δόξα», σημειώνει ὁ Φολλερώ.

Στὴν Λουβαίν θρῖσκεται σήμερα τὸ Μουσάλειο τοῦ π. Δαμιανοῦ καὶ στὸ πατρικὸ του σπίτι στὸ Τρεμελό στεγάζεται τὸ Μουσεῖο του. Οἱ ἀσθενεῖς τοῦ Μολοκάι, ὅμως, ἐξακολουθοῦν μέχρι σήμερα, νὰ στολιζοῦν μὲ λουλούδια τὸν ἀπέριττο τάφο του ἐκεῖ, δίπλα στὴν ρίζα τοῦ πάνδανου, πλάι στὴν παλιά του καλύβα. Γι' αὐτοὺς ἡ ψυχὴ τοῦ π. Δαμιανοῦ παραμένει ἐκεῖ, γιατί ἐκεῖ παραμένει καὶ ἡ ἀγάπη του. Μιά ἐπιγραφή μὲ ἀσημένια γράμματα λέει: «Ἀνιέρθη εἰς μνήμην τοῦ Αἰδ. Δαμιανοῦ Ντὲ Βούστερ, ποὺ πέθα-

νε, θύμα τῆς ἀγάπης του, τὴν 15ῃ Ἀπριλίου 1889».

Πέρασε ἀπὸ τότε ἕνας ὀλόκληρος αἰώνας, κι ὅμως τὸ ἥρωικό του παράδειγμα ἐξακολουθεῖ νὰ συγκινεῖ καὶ νὰ ἐμπνέει πολλούς. Πλήθος βιβλίων ἔχουν κυκλοφορήσει γύρω ἀπ' τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του.

Ἡ ζωὴ του ἔγινε πολλές φορές θέμα ραδιοφωνικῶν καὶ τηλεοπτικῶν ἐκπομπῶν, ντοκουμανταῖρ καὶ κινηματογραφικῶν ταινιῶν. Πολλές ἐνώσεις καὶ σωματεῖα γιὰ τὴν βοήθεια τῶν χανσενικῶν φέρουν τὸ ὄνομά του.

Τέλος, ἄς σημειωθεῖ, ὅτι τὸ 1973 τοποθετήθηκε στὸ Καπιτώλιο, στὴν Οὐάσιγκτων, ὀρειχάλκινο ἀγαλμα τοῦ π. Δαμιανοῦ. Κύριος ὀμιλητὴς στὴν τελετὴ ὁ γιὰ τὸν Gavin Daws, μίλησε γιὰ τὸν π. Δαμιανὸ, ἀναφερόμενος στὸ ἐδάφιο: «Μερίζονα ταύτης ἀγάπης οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» ('Ἰωάν. ιε' 13). Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἀπὸ τὰ δύο καὶ μοναδικὰ ἀγάλματα, ποῦ ἐκπροσωποῦν τὴν Πολιτεία τῆς Χαθῶης στὸ Καπιτώλιο, τὸ ἕνα εἶναι αὐτό, τοῦ π. Δαμιανοῦ, σύμβολο εὐγνωμοσύνης τῆς μακρυνῆς αὐτῆς χώρας στὸν ἱεραπόστολό της.

Στὴν Ἑλλάδα ὁ π. Δαμιανὸς ἔγινε γιὰ πρώτη φορά γνωστὸς ἀπὸ ἄρθρο τῶν «Ἀκτίνων» μὲ τίτλο «Στὸν βωμὸ τῆς Ἀγάπης» (ἀριθ. 41, Μάρτιος 1944, σελ. 72-78). Ἀκολούθησε ἕνα δεύτερο ἄρθρο γιὰ τὸ «Κοινωνικὸ ἔργο τῶν ἱεραποστόλων» (ἀριθ. 49, Μάιος 1945), δύο σελίδες τοῦ ὁποῖου ἀναφέρονται καὶ πάλι στὸν ἥρωικό ἱεραπόστολο. Τὸ 1959, μὲ

τὴν εὐκαιρία τῆς 70ῆς ἐπετείου τῆς ἐκδημίας του, οἱ «Ἀκτίνες» φιλοξένησαν σχετικὴ ἐπιστολὴ (ἀριθ. 202, Ἰούνιος 1959).

Τὸ πρῶτο ἐκεῖνο ἄρθρο τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ 1944, θρῆκε πράγματι συγκινητικὴ ἀνταπόκριση σὲ πολλές εὐαίσθητες καρδιές, ἀν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπισκέψεων, ποῦ παρατηρήθηκε, στὸ Νοσοκομεῖο Ἁγίας Βαρβάρας τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ τὴν δημοσίευσή του, μὲ πρωτοπόρο τὴν «Ὁρθόδοξο Χριστιανικὴ Γωνιά» (27-3-1945).

Τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐπισκεπτῶν, καὶ οἱ ἐκδηλώσεις ἀγάπης τους πρὸς τοὺς χανσενικούς τῆς χώρας μας, σὲ συνδυασμὸ καὶ μὲ τὴν ἐναρξη τῆς νέας σουλφονικῆς θεραπείας, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1947, καὶ τὴς ἐπισκέψεις τοῦ Φολλερῶ στὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὸ 1953 καὶ μετὰ, ἀνέτρεψαν μέσα σὲ μιὰ δεκαετία, ἄρδην τὴς προκαταλήψεις τῆς κοινωνίας γιὰ τὴν νόσο. Ἐπισφράγισμα τῆς μεταστροφῆς αὐτῆς ὑπῆρξε ἡ ψήφισις, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1955, τοῦ νέου καὶ ἐπαναστατικοῦ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη νόμου «διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς νόσου τοῦ Χάνσεν», ὁ ὁποῖος καὶ ἐπισήμως πλέον γκρέμισε τὰ τεῖχη πανάρχαιων προκαταλήψεων.

Κάτω ἀπὸ τὸ πρίσμα αὐτὸ ἀν δοῦμε τὰ γεγονότα, δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ λέγαμε ὅτι ὁ π. Δαμιανὸς ὑπῆρξε εὐεργέτης καὶ τῶν... Ἑλλήνων Χανσενικῶν!

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΘΩΣ

ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΑΓΩΝΕΣ

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος ἐξέδωσε στὰ τέλη τῆς περασμένης χρονιάς τὸ βιβλίον του μὲ τίτλο «Quo Vadis Ἑλλαδικὴ Ὁρθοδοξία» μὲ ὑπότιτλο «Ἡ πορεία τοῦ Γένους σήμερον καὶ αἱ ἱστορικαὶ εὐθύναι τῆς Ἐκκλησίας».

Ἀπὸ τὰ παραπάνω εἶναι προφανὲς τὸ κίνητρο καὶ ὁ στόχος τοῦ συγγραφέα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Κίνητρο ἢ ἀνησυχία γιὰ τὴν πορεία τοῦ Γένους καὶ στόχος ἡ ἀφύπνισις καὶ ὁ προβληματισμὸς τῆς Διοικούσας Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πληρώματός της ἔναντι μιᾶς καταστάσεως προϊούσας παρακμῆς.

Ἐὰν δὲ λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη του τὴν ἀκροτελευτία ὑποσημείωση στὸ βιβλίον αὐτὸ ὅτι τὸ χειρόγραφο αὐτοῦ εἶχε δοθεῖ στὸ τυπογραφεῖο πρὸ διετίας περίπου σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν μετέπειτα ἐπιδείνωσις στὰ πράγματα τῆς δημόσιας ζωῆς, δὲν

μποροῦμε πλέον νὰ μιλάμε γιὰ ἀπλή ἀνησυχία, ἀλλὰ γιὰ ἀγωνία γιὰ τὴν ἠθικὴ κατολίσθησις, ποῦ παρατηροῦμε γύρω μας. Καὶ ἐδῶ ἡ ἔννοια τῆς ἀγωνίας δὲν νοεῖται σὰν μιὰ κατάστασις ποῦ παραλύει, τὸν ἄνθρωπο ἔναντι ἀνυπερβλήτων δυσχερειῶν καὶ τὸν ἀποθαρρύνει ἀπὸ τὴ δράσις, ἀλλὰ σὰν ἕνα ἔντονο αἶσθημα εὐθύνης γιὰ τὴν ἀναζήτησις λύσεων πρὸς σωτηρία, τὴς ὁποῖες θὰ καταυγάζει ἡ χριστιανικὴ ἐλπίδα.

Σ' ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κειμένου ὁ συγγραφέας ἀσχολεῖται μὲ τὴν διαγνωστικὴ τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς πραγματικότητος, ποῦ ὅλοι τὴν ζοῦμε καὶ ἡ ὁποία ὑπῆρξε ἡ γενεσιουργὸς αἰτία τῆς ἀνησυχίας. Ἡ διαγνωστικὴ αὐτὴ δὲν ἐξαντλεῖται σὲ γενικότητες καὶ ἀοριστίες, ἀλλὰ ἐντοπίζεται κυρίως στὴς δυσκολίες ποῦ ἀντιμετωπίζει ὁ ἴδιος σὰν ὑπεύθυνος ποιμανάρχης μιᾶς μεγάλης σὲ ἀριθμὸ πι-

στών Μητροπόλεως τῆς περιοχῆς τῆς Πρωτεύουσας, ἀπὸ τὴν στάση ἀφ' ἑνὸς ὀργάνων τῆς Πολιτείας καὶ ἄλλων παραγόντων τῆς πολιτικῆς ζωῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τῆν καλλιεργούμενη ἐπικουρεία νοοτροπία στὸ εὐρύτερο κοινό, ἡ ὁποία συνεπάγεται ἕμμεσα τὴν πνευματικὴ του υποβάθμιση.

Ὁ συγγραφέας παρ' ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν ἀδιαφορία καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις τὸν ἀνταγωνισμό τῆς Πολιτείας ἐναντι τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀφίσταται κατ' ἀρχὴν τῆς γραμμῆς τῆς διατηρήσεως τῶν ὁμαλῶν σχέσεων τῶν δύο θεσμῶν — κανεὶς δὲν εὐχεται τὸ ἀντίθετον — καὶ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν συνεργασία των.

Τὸ τελευταῖο ὅμως δὲν εἶναι τὸ δεδομένο, εἶναι τὸ εὐκαίιο. Τὸ μᾶλλον ὅμως πιθανὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία — γιὰτί ὄχι καὶ ἡ ἀρνητικὴ στάση — τῶν ὑπευθύνων τῆς δημόσιας ζωῆς σ' αὐτὸ πού ὁ συγγραφέας θεωρεῖ ἀναγκαῖο. Σὲ μία τέτοια περίπτωση ἡ Ἐκκλησία σὰν σύνολο (Διοίκηση καὶ ποίμνιο) θὰ πρέπει νὰ δραστηριοποιηθεῖ μετ' σύνεση θέβαια χωρὶς φανατισμοὺς καὶ ἀκρότητες, ἀλλὰ μετ' σταθερότητα καὶ συνέπεια στὴν ἐπιταγὴ Ἐκείνου πού ἀπεφάνθη ὅτι: «τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ».

Δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπηθεῖ ὅτι σὲ πολλές περιπτώσεις σὲ θέματα πού ἀφοροῦν στὴν πνευματικὴ ὑπόσταση τοῦ Ἐθνους, ὅπως π.χ. ἡ Παιδεία, τὸ Οἰκογενειακὸ Δι-

καιο, ἡ Πολιτεία προχώρησε σὲ ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειες χωρὶς τὴ σύμφωνη γνώμη τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ ἀντίδραση δὲν ὑπῆρξε ὅσον ἐπέβαλαν οἱ περιστάσεις ἔντονη, μετ' ἀποτελεσμα οἱ θέσεις τῆς Πρώτης νὰ θεσμοθετηθοῦν.

Αὐτὰ τὰ προηγούμενα ἔχοντας ὑπ' ὄψη τοῦ ὁ Σεβασμιώτατος Περιστερίου θεώρησε καθήκον του μετ' τὴ συγγραφὴ αὐτοῦ τοῦ βιβλίου νὰ ἐπισημάνει καὶ στοὺς ἄλλους ἀδελφούς του στὴν Ἱεραρχία ἀλλὰ καὶ γενικώτερα στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοὺς διαγραφόμενους κινδύνους καὶ νὰ ζητήσῃ ἐνεργωτέρως δράση, οὕτως ὥστε καὶ ἡ Διοικούσα Ἐκκλησία νὰ τεθεῖ ἐπικεφαλῆς ἑνὸς πνευματικοῦ ἀγῶνα, τὸν ὁποῖο πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἔχουν ἀναγῆσει ἀπὸ καιρὸ.

Βέβαια μερικές κρίσεις τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν σύγχρονη ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία τοῦ τόπου ἀποτελοῦν προσωπικὲς του ἐκτιμήσεις, γιὰ τίς ὁποῖες μπορεῖ κανεὶς νὰ διατυπώσῃ καὶ μία διαφορετικὴ ἄποψη. Ὅπως δὲποτε ὅμως ἡ πρόθεση τοῦ συγγραφέα εἶναι ἀπὸ κάθε ἄποψη ἐπαινετὴ καὶ εὐχόμενα στὸ μῆνυμά του περὶ ἐργηγόσεως τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸ βιβλίο αὐτὸ νὰ βρεῖ τὴν ἀπήχηση πού πρέπει καὶ νὰ συστρατευθοῦν ὅλοι σὲ μία μαχητικὴ πανστρατιά μετ' ἡγέτιδα τὴν Ἐκκλησία γιὰ τὴν σωτηρία καὶ προκοπὴ τοῦ τόπου.

Β. ΣΤ.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροῦδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους δρ. 50. Ἐτησία συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 500, ἐξωτερικοῦ δολ. 15. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύσῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιεύόμενα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελίαι ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Ἰούνιος 1989

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΜΙΑ ΕΛΠΙΔΑ:
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Υ Π Ο
ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ
Ψυχίατρον

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μέρος Πρώτο
ΣΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΤΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Κεφάλαιο Πρώτο
ΤΟ ΑΛΜΑ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ

1. Ούτε μηχανή ούτε ζώο. 2. 'Η προσδευτική πορεία. 3. 'Ιδιαίτερα βοθητικά γνωρίσματα. 4. 'Η ιστορία της ανθρωπίνης προσωπικότητος. 5. 'Η ανθρωπίνη δραστηριότης.

Κεφάλαιο Δεύτερο

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ — ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ

1. 'Η συνάντηση με τὸ χρόνο. 2. 'Η συνάντηση με τὸν ἄλλο. 3. 'Η γέτης. 4. Θετική καὶ ἀρνητική στάση.

Κεφάλαιο Τρίτο

ΚΑΘΟΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

1. Καθολικότης, αἰτιότης, προσανατολισμός. 2. Τελικὲς φάσεις πνευματικῆς καρποφορίας.

Μέρος Δεύτερο

Η ΠΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΤΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΟΙ ΑΞΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Κεφάλαιο Πρώτο
Η ΑΡΧΙΚΗ ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑ

1. 'Ελευθερία. 2. Δικαιοσύνη. 3. Σωφροσύνη. 4. 'Ανδρεία.

Κεφάλαιο Δεύτερο

ΟΤΑΝ ΖΗ Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

1. Ειρήνη. 2. Χαρά. 3. 'Αλήθεια ὡς τὴν 'Αγάπη. 4. Πρὸς τὴν Πηγὴ: τὸ "Άγιον.

Πωλεῖται σὲ ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα. Κεντρικὴ διάθεσις:
Γραφεῖα περιοδικοῦ «'Ακτῖνες», Καρύτση 14, 'Αθήναι 124
Τηλ. 3235023

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

*Κατάλογος τῶν βιβλίων πού ὑπάρχουν σήμερα στὰ γραφεῖα
τῶν «Ἀκτίνων»*

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α' 500	Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β' Έκδοσις) 250
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β' 500	ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΜΟΥ 200
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμ. Α' 500	ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ 250
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμ. Β' 500	ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ 250
Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 1000	Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ 250
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιά ἀγόρια ἀπό 16 ἐτῶν καί ἄνω) 800	ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ 250
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (γιά κορίτσια ἀπό 16 ἐτῶν καί ἄνω) 800	ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ 250
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ 100	ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ 250
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ —Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ 250	ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ 250
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ —Η ΑΡΜΟΝΙΑ 400	Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 300
	ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ Τόμος Α'. 800

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευθοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφωνήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων» 32 35 023

